

„Asociațiunea Transilvană pentru Cultura și Literatura poporului român”

Despărțământul Năsăud

Cercul Salva

Astra Salvensis

-revistă de istorie și cultură-

Anul I, nr. 1



Salva

2013

Astra Salvensis

-revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva,
jud. Bistrița-Năsăud

- Anul I, nr. 1 – ianuarie- iunie 2013

apare semestrial în ediție electronică (disponibilă pe site-ul
astrasalva.wordpress.com)

-Director: prof. Ana Filip

Redactor șef:

Președinte cerc „Astra” Salva

Iuliu-Marius Morariu

Membrii fondatori: Prof. Ioan Seni, Prof. Ana Filip, Prof. Romana Fetti, prof. George Pop, Prof. Vasilica Găzdac, Înv. Luminița Cuceu, Iuliu-Marius Morariu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolelor aparține
autorilor.

Așteptăm materialele, sugestiile și recomandările dvs. pe adresele:

astrasalva@yahoo.com sau astrasalva@gmail.com

ISSN 2344 – 1887

ISSN-L 2344 – 1887

În acest număr:

Gheorghe Cazacu

Ovidiu Halas

Prof. Ana Filip

Iuliu-Marius Morariu

Pr. Grigore Furcea

Prof. Ioan Seni

Adrian Iușan

Grigore Someșan

Mihai Groza

Ilustrațiile copertei:

Coperta I: Port național specific zonei Năsăudului;

Martiriul lui Tănase Todoran (pictură murală – Primăria Năsăud)

Coperta II – Salva – vedere generală

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva

Cuprins

Cuprins.....	3
Gânduri la început de drum - Prof. Ioan Seni.....	4
Salva - prima comună membră a Astei din 1861 - Prof. Ana Filip	6
Pagini din istoria Salvei - Iuliu-Marius Morariu	13
Mănăstirile din județul-Bistrița-Năsăud - Ovidiu Halas	25
Libertatea și libertinajul - o perspectivă patristică și post-patristică - Pr. Furcea Grigore	31
Sebeșul și "Primăvara popoarelor" - Mihai-Octavian Groza	43
„ICOANA” CARE UCIDE - Grigore-Toma Someșan	67
Închisoarea - spațiu de opresiune și supraviețuire în lucrarea autobiografică <i>Insula Robinson</i> de Ion Eremia - Iușan Adrian Cosmin	78
Voluntarii români ardeleni din Rusia în timpul Primului Război Mondial - Cazacu Gheorghe.....	90

Gânduri la început de drum

Prof. Ioan Seni¹

In this article, teacher Ioan Seni, president of Nasaud Department of „Astra”, presents the achievements of Salva Circle of „Astra”, of its president, teacher Ana Filip, of the editor in chief Iuliu-Marius Morariu. Also, he wishes good look to the editors and to the review.

Key words: Ana Filip, history, review, concerns.

Apariția unei reviste tinere precum „Astra Salvensis” aduce multă bucurie în lumea doritoare de informație, iar când acest fapt este promovat de un tânăr student de la Facultatea de

Teologie Clujeană, în cazul nostru Iuliu-Marius Morariu, problema devine nu numai încurajatoare, ci și credibilă, plină de speranțe și mai ales utilă. Faptul că tânărul student va lucra la această revistă cu profesoara lui de istorie – distinsa președintă a Astrei locale Ana Filip, este o garanție a calității materialelor care se vor oferi cu generositate publicului cititor. Pe această linie se înscrie și primul număr al revistei „Astra Salvensis” în care însăși președinta Astrei locale ne pune în contact cu primele realități astriste din comuna Salva, în care întâlnim oameni deosebiți, binevoitori și mai ales doritori de a-și pune energiile la dispoziția interesului comunității locale.

Studentul Iuliu-Marius Morariu se dovedește, prin tot

¹ Președintele Despărțământului „Astra” Năsăud, profesor de istorie, membru fondator al revistelor „Plaiuri năsăudene”, „Astra Năsăudeană” și „Astra Salvensis”. email: seni_ioan@yahoo.com.

ceea ce a publicat până în prezent, mai ales în revistele Astrei la nivel național, un pasionat pentru adevărul istoric cert, bine statornicit în canoanele academice ale documentării, stăruind cu multă acribie științifică și pasiune bine motivată asupra studiilor pe care le publică. Va face-o cu și mai multă dârzenie în revista pe care și-a asumat-o din drag pentru adevăr, pentru istoria comunei sale, pentru popularizarea experienței în timp a Asociațiunii Astra și a realităților din comuna sa.

Doresc din suflet mult noroc acestei încercări, urez mulți ani colectivului de redacție, inițiatorului și mai ales articole cât mai valoroase și diverse.

Salva - prima comună
membră a Astrei din
1861

Prof. Ana Filip²

The principal of review, teacher Ana Filip, presents the history of Salva village as member of „Astra”. Using documents and edited sources, she looks like that commune was the first of all the villages from Transylvania which became member of this prestigious institution. Also, she presents the astriste activity of members from the village during the time, from the start and until today.

Key words: Nechita Ignat, Basiliu Dumbrava, Tiberiu Morariu, life member.

Comuna Salva (jud. B-N), aşezată la confluenţa râului Sălăuţa cu Someşul Mare - se află la intersecţia a trei

drumuri principale care legau trei provincii româneşti importante: Transilvania, Maramureş şi Bucovina. Este o locuire străveche cu urme începând din neolitic şi apoi toate epocile care au urmat, cu o populaţie relativ numeroasă până în sec. al XVIII-lea fiind mult mai populată decât Năsăudul. După unii cercetători ar fi o enclavă romană care a continuat să existe până azi cu acelaşi nume, dovadă fiind cele trei fortificaţii din jurul localităţii, în cele trei direcţii principale. Locuitorii Salvei, întotdeauna oameni liberi, au fost dornici de ridicarea prin învăţătură, de aceea încă de la începutul secolului al XVII-lea în Salva sunt pomeniţi „ludi-magistri” - dascăli, probabil preoţi sau diaconi ca „studiosus et

² Preşedinte cerc Salva al „Astrei”. E-mail: astrasalva@yahoo.com.

Astra Salvensis

cantor - fiul popii Ioan din Salva", iar apoi printre „ludi Magistri” este enumerat „fiul popii Vasile, în Salva”.³ Începând de la 1800, la Salva exista o școală cu clădire proprie, ce există și astăzi în centrul comunei. În această școală a învățat Nechita Ignat, fiul grănicerului Dumitru Ignat, zis Moldoveanul, cel ce își va lega numele de înființarea „Astrei” între 1860-1861 și care va înscrie în „Astra” întreaga comună în 1861.

Se știe că „Astra” nu a apărut din senin ci în urma mai multor acțiuni desfășurate de românii transilvăneni pentru emanicpare națională,

socială și culturală. De aceea, când s-a hotărât înființarea Asociațiunii, la Sibiu au fost prezenți numeroși reprezentanți din toată Transilvania, Maramureș, Banat, Crișana. Din Salva au fost prezenți la Sibiu: un ofițer, Nechita Ignat, doi preoți, Ioane Dumbravă și Ioane Catone și studentul Basiliu Dumbravă, care și-au pus semnătura pe primul demers de creare al Asociațiunii din 10 mai 1861, numit „*Rogaciunea mai multor bărbați fruntași ai națiunii noastre către înalt’a Locotiniță a adunării consultatoare în privința înființării unei asociatiuni pentru literatur’a și cultur’a poporului romanu*”.⁴

³ Prof. Dionisie Piciu și prof. Gavrilă Iacob, *Școala și dascălii ei*, în vol. „Salva - repere monografice”, coord. prof. Ana Filip și prof. Ioan Morariu, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2005, p. 245.

⁴ Ioan Seni, *Pagini din istoricul Despărțământului ASTRA Năsăud (conferință, ms. dactil, bibl. Astra Sibiu)*, Sibiu, 2011, p. 11.

Nechita Ignat participase la revoluția din 1848, și a fost luat prizonier cu întreg batalionul, deoarece refuzase să tragă în răsculații sârbi.⁵ El va fi înlăgărat la Budapesta și va scrie memoriile din revoluție, care ulterior vor fi folosite de Gheorghe Barițiu în istoria sa. După desființarea Regimentului de graniță din Năsăud, Nechita Ignat trece în Regimentul 50 la Alba-Iulia, unde este avansat la gradul de locotenent. Nechita Ignat nu se mulțumește numai cu acțiunile de pe câmpul de luptă și s-a

implicat și în scrierea evenimentelor pentru a lăsa moștenire urmașilor faptele istorice și mai ales s-a implicat în crearea Asociațiunii „Astra”, fiind unul din cei mai activi membri ai ei și mobilizând pe alți săteni: preoți, învățători, studenți, țărani știutori de carte la acțiunile ei. După 1868 a plecat, la cererea Guvernului de la București în România, unde își va pune toată priceperea și experiența la reorganizarea armatei române prin elaborarea primului regulament modern al armatei „*Serviciul în campanie*” ce se va pune în aplicare în Războiul de

Independență din 1877-1878, la care va participa activ și el, distingându-se prin fapte eroice la Grivița și Rahova și va escorta la București cu

⁵ Pentru mai multe informații despre viața și activitatea marelui sălăuan care a fost Nechita Ignat, a se vedea, de exemplu, articolul lui Ioan Cernucan: Ioan Cernucan, *Contemporani ai războiului pentru independență: maiorul Nechita Ignat și învățătorul bârgăuan Ilarion Bozga*, în revista „Arhiva Someșană”, Seria a II-a, vol. IV (1976-1977), Năsăud, 1977, pp. 45-50.

Astra Salvensis

batalionul său pe cei peste 10000 de prizonieri turci.

După primirea aprobărilor necesare de la curtea Imperială, când s-a creat „Astra”, bravul ofițer Nichita Ignat era din nou prezent la Sibiu cu cei doi preoți și studentul amintiți și se înscrie ca membru ordinar, figurând la numărul 36 din statute, iar la numărul 37 se înscrie întreaga comună Salva.⁶

Întorși de la Sibiu, preoții vor anunța la biserică marea realizare a românilor și după Sfintele Liturghii, țineau în cele două biserici cuvântări despre viitorul românilor și ce trebuie făcut pentru a apropia acest viitor, prin buna

organizare, învățătură, și participare la acțiunile întreprinse. În 1870, Salva devenea membru pe viață al „Astreii”, contribuind cu 100 florini la fondurile ei. Ca membru colectiv, Salva este astristă din 1861, dar primul membru nominal (după Nechita Ignat, care era plecat al București), a fost, din 1883, preotul Ioane Catone, căsătorit cu Elisabeta Coșbuc, sora poetului, care va organiza temeinic „Astra”, înființând „Cercul Astra la Salva” în 1898, cu 18 membrii și conducere aleasă în adunarea generală: preotul Basiliu Dumbravă - președinte, Nicolae Mihăiesc - bibliotecar și Vasile Pop - controlor.⁷ Cu acea ocazie s-au

⁶ ***, *Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română, și cultura poporului român*, Tipografia diecesana, Sibiu, 1862, p. 9.

⁷ Prof. Ana Tohati Filip, *Salva și Astra*, în vol. „Salva, repere monografice”, coord. prof. Ana Filip și prof. Ioan

Astra Salvensis

pus bazele unei biblioteci populare comunale la Salva, prima donație de 82 volume fiind făcută de către „*Despărțământul Astra Năsăud*”, și de ceilalți membri.⁸

Cercul „Astra” Salva a mobilizat pe săteni la toate acțiunile organizate. De la Năsăud veneau profseorii de la gimnaziu și țineau „*conferințe lămuritoare*”, amintim pe Virgil Șotropa - viitorul academician, Nicolae Drăganu, Emil Mărcusiu și M. Linul. Sub îndrumarea „*Astrei*”, Salva a cunoscut o dezvoltare vizibilă în scurt timp: s-a creat o „*Reuniune de însoțire și consum*” cu un capital de 5000 coroane și o „*Reuniune de consum și*

valorizare” care va impulsiona viața economică a localității.

În 1911 s-au făcut noi alegeri și s-a reorganizat cercul local, ocazie cu care se înscriu încă 10 membrii și se alege noua conducere: preotul Iuliu Morariu - președinte, învățătorul Nicolae Mihăiese secretar, Vasile Pupeză - casier și primarul Ion Vertic - controlor. Preotul Iuliu Morariu și învățătorul Leon Mihăiese vor fi prezenți la adunarea de la 1 decembrie de la Alba-Iulia.⁹

La 22 iunie 1919, prima adunare după marea unire, s-

Morariu, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2005, p. 325.

⁸ ***, *Din sinul Asociațiunii - din despărțeminte*, în rev. „*Transilvania*”, anul XXXII, nr. IV, Maiu, Sibiu, 1901, pp. 47-48.

⁹ Iar din 1919, preotul Iuliu Morariu va deveni membru pe viață al *Astrei*. A se vedea în acest sens: ***, *Raportul general al comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” despre lucrările îndeplinite și despre situația asociațiunii în anul 1918 și o privire asupra lucrărilor comitetului în anii 1913-1917*, în rev. „*Transilvania*”, anul L, 1 Decembrie, nr. 1-12, Sibiu, 1919, p. 30.

Astra Salvensis

au înscris 5 membrii fondatori, 30 membrii pe viață, 30 membrii activi și 50 membrii ajutători. Din cotizațiile membrilor s-au strâns 8392, 10 coroane, cea mai mare sumă la un cerc „Astra” de până atunci.

Activitatea a continuat cu și mai mare însuflețire. La Salva erau solicitați și veneau marii dascăli și medici năsăudeni, care țineau conferințe pe diferite teme: doctorii Al. Ciplea și E. Bodescu, prof. V. Bichigean și Sandu Manoliu.

După 1927, „Astra” era impulsionată de tânărul asistent universitar Tiberiu Morariu, care ținea conferințe despre problemele practice ale sătenilor: oieritul, întreținerea pășunilor alpine, meșteșugurile tradiționale - vâltoritul și piuăritul etc. În 1935 la

Adunarea Generală de la Satu-Mare, Tiberiu Morariu a fost ales în Secțiunea de Geografie și Etnografie, iar în 1939, la Adunarea Generală a „Astrei” de la Cluj participau alături de Tiberiu Morariu și un număr de 35 de tineri îmbrăcați în splendidele costume naționale cu clopuri cu păuni, pieptare cu ciucuri, brâie pe picior, dovedind încă o dată implicarea puternică a tineretului din Salva în acțiunile „Astrei”.

În timpul celui de-al doilea război mondial (1940 - 1945), activitățile „Astrei” s-au redus, iar în timpul regimului comunist a fost desființată.

Cercul Astra s-a reînființat în 26 martie 1993, fiind prezenți din partea DNA Năsăud: părintele protopop Ioan Dâmbu, profesorii Traian

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 11

Astra Salvensis

Pavelea, Romului Berceni, inspectorul genreal al ISJ B-N, Gheorghe Pop și Ioan Seni, președinte DNA. S-au înscris 58 de membrii cu o contribuție de 16160 lei, cea mai mare sumă depusă până atunci la DNA. Evenimentul se lega de comemorarea a 230 de ani (1763 - 1993) de la martiriul lui Tănase Todoran, în urma revoltei grănicerilor năsăudeni de pe platoul Mocirlă din Salva în zilele de 10 - 12 mai 1763.

În 15-16 mai 1993, la două luni după crearea cercului „Astra”, la Salva s-a desfășurat Adunarea Generală a Despărțământului „Astra”, ocazie cu care s-au ales membrii comitetului local Salva: președinte prof. Ana Filip, vicepreședinte Macedon Tofeni, impiegat, secretar Lucia Todoran, directorul

căminului cultural și membrii: preotul Dumitru Morariu, primarul Gavrilă Ceuca, prof. Vasile Puica și învățătorul Ioan Țâmbulea. Erau prezenți ca invitați ai „Astrei” centrale: profesorul V. Grecu - Sibiu, Pompei Boca, fost prefect - Bistrița, prof. univ. dr. Liviu Maior, ministrul învățământului.

Pagini din istoria

Salvei

Partea I

Salva în documentele vremii în
secolele XIII - XVIII

Iuliu-Marius Morariu¹⁰

Salva was documentary attested for the first time in 1245. It is one of the oldest villages from the Nasaud county. Using documents and other materials about the history of the commune, the author presents the main points of the history of this it. There are mentioned and analised documents from 1245, 1440, 1519, XVI-th, XVII-th and XVIII-th century. The material is the first one of a series of articles dedicated to the history of this place.

Key words: Convent from Manastureni, Tatars, Thomas Prince.

O localitate deosebit de importantă a județului nostru

¹⁰ Membru „Astra” - Cercul Salva, student al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. E-mail: morariu_iuliumarius@yahoo.com

este, indubitabil, Salva. Așezată la răscruce de drumuri și de vremuri, de numele ei se leagă o serie de evenimente deosebit de importante precum răscoala de la 1763 și istoria de mai târziu a celui de-al doilea Regiment grăniceresc năsăudean. Pământul ei, rodnic, a odrăslit, pe lângă roadele bogate și o serie de personalități, care se vor remarca în anumite domenii ale științei. Aș aminti aici pe academicianul Tiberiu Morariu și pe fratele său Eugen, pe profesorul universitar dr. docent Vasile Simionese, pe profesorul Dionisie Piciu, pe doamna profesoară Ana Filip, solistele Maria Peter, Maria Butaciu, Ana Strâmturean etc.

Cu o așa istorie, era firesc să se și scrie destul de mult despre această localitate,

lucru care de altfel s-a și întâmpat. De referință, între multele încercări, mai mici și mai mari, rămâne volumul „*Salva - repere monografice*”¹¹, care constituie o adevărată enciclopedie a satului. Pagini multe și bine documentate despre personalitățile locale de aici ne pune în față și dicționarul editat de despărțământul local al Astrei, o lucrare deosebit de vastă și bine documentată.¹²

În ceea ce privește vechimea localității, trebuie să spunem că cea mai veche atestare documentară care s-a păstrat până astăzi datează din 1245, din vremea regelui Bela

al IV-lea, când Salva este menționată alături de Rodna, Sângeorz, Rebra, Feldru, Zagra, Năsăud, Telciu și Mocod, ca făcând parte din ținutul liber al văii Rodnei.¹³

¹³ Victor Onișor, *Istoria dreptului român pentru anul I al facultății de drept*, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, 1925, p. 191; ***, *Primării comunale*, în vol. „Îndrumător în Arhivele Statului Județul Bistrița-Năsăud”, col. „Îndrumătoare arhivistice”, vol. 21, Tipografia „13 Decembrie 1918”, București, 1988, p. 124. Și Pompei Boca vorbește despre acest document, pe care însă mărturisește că nu l-a văzut în mod direct, el negăsindu-l în cadrul materialelor consultate, dar, cu toate acestea, nu pune la îndoială afirmația lui V. Onișor: „Documentul menționat n-a fost identificat de noi în publicațiile românești și maghiare ce ne-au stat la dispoziție, însă nici nu putem pune la îndoială consultarea actului de către autor și cu atât mai vârtos existența localităților în acel timp”; Pompei Boca, *Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița Năsăud, secolele XII-XIV*, în vol. „File de istorie”, vol. 1, Muzeul de Istorie Bistrița, Bistrița, 1971, p. 90. Despre acest an vorbește și profesorul Dionisie Piciu, care însă nu indică vreo sursă exactă, ci doar precizează faptul că documentul se găsește în „Monumenta regni Hungariae”, informație pe care o regăsim și la V. Onișor, de unde,

¹¹ Prof. Ana Filip, prof. Ioan Morariu, coord., *Salva, repere monografice*, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2005.

¹² Prof. Ioan Seni, coord., *Dicționarul culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud*, vol. 1, țara Năsăudului, Ediția a II-a, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010.

Locuitorii de aici trebuiau să plătească reginei anual 130 de mărci în aur, beneficiind în schimb de toate drepturile pe care le-a avut ținutul din vechime.¹⁴

Salva va mai apărea ulterior în documente în anul 1440, când „conventul din Mănăşturteni” o dăruiește, alături de alte sate lui Mihai Jakch, comitele secuilor¹⁵. În document se vorbește despre râul Salva, care străbate satul (actualmente Sălăuța), care

credem că a și preluat-o, dat fiind faptul că numele lui se regăsește în subsidiar; Prof. Dionisie Piciu, *Istoricul Salvei*, în vol. „Salva, repere monografice”, coord. prof. Ana Filip și prof. Ioan Morariu, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2005, p. 59.

¹⁴ V. Onișor, *op. cit.*, p. 191. Faptul că se vorbește despre niște drepturi pe care satele le-au avut din vechime, denotă, fără putință de tăgadă, existența lor cu mult timp înainte de acest decret (n.n.).

¹⁵ Iulian Marțian, *Un important document din secolul XV*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 17, Năsăud, 1933, p. 166.

avea „moară cu pene pe el”. De asemenea, se specifică faptul că aici există „trei sesiuni iobagiale”, pământ arător de 8 iugăre și livezi.¹⁶

Ulterior, în mod indirect, localitatea va fi pomenită ori de câte ori se va face referire la „Districtul Bistriței”¹⁷, însă în mod explicit, numele ei va mai apărea doar în 1519, când, este pomenit Toma¹⁸ cneazul din Salva¹⁹,

¹⁶ „Item in possessione Zalwa tres sessiones iobagionales in quibus Petrus Koch a Demetrius et I. residerent, tres partes quarte partis tributii in eadem exigi consueti, terras arabiles ad octo aratra usualia, prata vero ad... falcastra usualia, ac fluvii Zalwa, in eadem fluentis”. *Ibidem*, p. 168. Pentru traducere, a se vedea: *Ibidem*, p. 173. Despre document vorbește și Nicolae Drăgan, care îl plasează în anul 1450; Nicolae Drăganu, *Date privitoare la istoria comunei Zagra*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 9, Năsăud, 1928, p. 66.

¹⁷ A se vedea în acest sens analiza acestor documente, la: prof. Dionisie Piciu, *op. cit.*, pp. 60-65.

¹⁸ Personajul nu este pomenit de profesorul Piciu, care, probabil n-a avut acces la documentele privitoare

despre care însă nu avem alte informații. Se crede că el era numit astfel datorită funcției de jude al satului.²⁰ În această

la el, altfel nu se explică această lacună în analiza bine documentată a „istoriei” sale. Același lucru se întâmplă și în cazul documentului de la 1440 (n.n.).

¹⁹ ***, *Primării comunale, art. cit.*, p. 124. Nu este exclus ca acesta să fie una și aceeași persoană cu voievodul Văii Rodnei, Toma, pomenit în documente la 1475, când se afla în litigiu cu Valentin Magnus, castelan de Maramureș: ***, *Documente privitoare la istoria românilor*, col. „Hurmuzaki”, vol. XV, București, 1913, p. 102 (în continuare voi cita doar Hurmuzaki, *op. cit.*). În ceea ce-l privește pe Valentin, credem că este vorba cneazul atestat ca proprietar al domeniului Ieud: „*Valenti Volachy fily Thador*”, întrucât alt cneaz Valentin nu figurează în documentele vremii în Maramureș. Pentru mai multe informații despre el și domeniul de la Ieud, a se vedea: Prof. Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1940, p. 98.

²⁰ „*Denumirea de cnez și voievod, cu referire exclusivă pentru oficialii satelor încă se mai păstrează (până în sec. XVII, n.n.), indicând însă o funcție de jude al satului*”. Vasile Lechințan, *Cnezi și juzi din sate bistrițene în litigii din secolul al XVII-lea (I)*, în „*Revista Bistriței*”, vol. VII, Casa Editorială de

perioadă, până prin 1523, satul va avea drept cătun și Hordoul.²¹ Nu la mult timp după acest an, în perioada 1547-1552, numele Salvei e menționat de mai multe ori în registrele privitoare la contribuțiile strânse de orașul Bistrița.²²

În anul 1574²³ și în 1624²⁴, Salva este menționată ca loc de popas pentru negustori și oșteni, iar în 1691, avem de-a face cu o scrisoare adresată împăratului de către sălăuani, iscălită de preoții

Presă „*Glasul Bucovinei*”, Iași-Rădăuți, 1993, p. 119.

²¹ ***, *Primării comunale, art. cit.*, p. 93.

²² *Ibidem*, p. 124; prof. Dionisie Piciu, *op. cit.*, p. 62.

²³ Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 661.

²⁴ Această mențiune este făcută în contextul pericolului unei invazii tătare, când o parte a armatei maghiare este trimisă să o preîntâmpine și i se comunică popasurile, între care este amintită și posibilitatea unei opriri pentru odihnă la Salva; *Ibidem*, p. 940.

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 16

Astra Salvensis

satului și jude²⁵. O altă mențiune avem în 14 decembrie 1672,²⁶ unde este vorba de învoiala preotului Lucaciu din Salva.²⁷ Acesta a dorit înnobilarea, fiind refuzat însă de bistrițeni, care doreau alungarea lui din Salva, însă, îi vor permite să rămână în continuare aici la cererea sătenilor, cu condiția ca el să nu mai ceară niciodată acest lucru.²⁸

În anul 1714, magistratul bistrițean realizează un recensământ al preoților din satele de pe Valea Rodnei. Salva figurează și ea cu 9 preoți, toți locuind în case sătești supuse dărilor și având

foarte puține pământuri aparținătoare ecleziei, suficiente abia pentru o persoană, astfel că foloseau pământurile proprii, care erau supuse dării.²⁹

O faptă legendară este plasată de istorici 3 ani mai târziu, în contextul unei invazii tătare care a avut loc în luna a 8-a a anului 1717. Atunci, eroina cunoscută în istoria locală drept Truța, a ucis un tătar care o urmărea în timp ce, cu pruncul în brațe, fugea să se ascundă în munți. Datorită faptului că evenimentul a avut loc lângă o fântână, atunci când el s-a aplecat să bea apă, locul cu pricina a rămas în memoria oamenilor sub

²⁵ Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 1436.

²⁶ Nicolae Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței*, vol II, Editura Librăriei SOCEC, București, 1899, p. 21.

²⁷ Prof. Dionisie Piciu, *op. cit.*, p. 63.

²⁸ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 21.

²⁹ Virgil Șotropa, *Două tablouri istorico-statistice din anii 1714 și 1733 privitoare la preoții români din Valea Someșului*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 28, Năsăud, 1940, p. 16.

Astra Salvensis

denumirea de „Fântâna Truței”.³⁰

În 1728, apare din nou numele localității într-un document care cuprinde un protest al preoților români cu privire la nerespectarea drepturilor fiilor lor, scutiți, ca și părinții, de taxe.³¹

Numărul familiilor din Salva, a preoților și alte informații deosebit de interesante se regăsesc și în recensământul din 26 iunie 1733. Pe atunci, satul avea 172 de familii și 7 preoți, dintre care unul, popa Timoftei, era neunit, motiv pentru care nu era scutit de plata dărilor.

Comuna avea pe atunci 2

³⁰ Pentru mai multe informații, a se vedea, Romana Fetti, *Fântâna Truții între legendă și adevăr*, în vol. „Salva, repere monografice”, coord. prof. Ana Filip și prof. Ioan Morariu, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2005, pp. 56-58.

³¹ Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 1605.

biserici (nu se specifică dacă erau de confesiuni diferite sau nu).³²

În 4 iunie 1746, avem de-a face cu o serie de probleme de natură administrativ - bisericească, fiind pomeniți popa Ioan și popa Onișor cu privire la scutirea de taxe a fiului, în cazul celui din urmă, respectiv, în cazul celui dintâi, a ginereului. Pentru primul se propune renunțarea la această scutire, demers ce se izbește de refuzul protopopului, în timp ce pentru al doilea se propune același lucru.³³ Problema

³² Virgil Șotropa, *Două tablouri istorico-statistice din anii 1714 și 1733 privitoare la preoții români din Valea Someșului*, art. cit., p. 21.

³³ „În Salva, popa Ioan are ginere care locuiește cu el în casă, nu e preot și nu face nici un serviciu bisericesc. Acesta asemenea ar fi îndatorat să plătească dare, însă protopopul nu îngăduie. Tot în Salva popa Onișor are în casă un fecior căsătorit, nu e nici preot, nici diacon. Și

Astra Salvensis

primului este soluționată de către vicarul general al uniților, Petru Pavel Aron, la 18 octombrie același an, alături de cea a diaconului Ignat din Rebrișoara. Episcopul cere primarului „să ordone să înceteze vexarea acestor persoane bisericești”.³⁴

La 23 iunie 1747, pârcălabul orășenesc Daniel Gutsch raportează faptul că a plecat prin satele de pe Valea Someșului, între care și Salva, anunțând satele cu privire la impozitele pe care le aveau de plătit. El menționează că în vreo trei-patru comune a fost primit cu promisiuni, iar în celelalte, respectiv Feldru,

acesta ar putea fi supus la contribuție, cultivă pământuri censuale”. Virgil Șotropa și dr. Al. Ciplea, *Documente bisericești*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 2, Năsăud, 1925, p. 27.

³⁴ *Ibidem*, pp. 28-29.

Năsăud și Salva, cu refuz.³⁵ Ulterior, în 14 mai 1754 mai sunt chemați mai mulți juzi ai satelor, între care și cel de aici, care raportează că în sat sunt 34 de căldări de rachiu, o parte ale preoților, alta a sătenilor.³⁶ De asemenea, în 1755, au loc soboare ținute de autorități la Feldru și la Salva.³⁷

La 9 iulie 1753, numele Salvei este din nou pomenit, de această dată într-o jalbă a sașilor, care susțin că vlahii vor să românizeze Lechința, cum s-a mai întâmplat și cu alte sate din district. Între acestea, ei enumeră și Salva.³⁸ Ipoteza lor

³⁵ Virgil Șotropa, *Revolta districtului năsăudean 1755-1762*, în revista „Arhiva Someșană”, nr. 22, Năsăud, 1937, p. 6.

³⁶ *Ibidem*, p. 16. Cu toate acestea, nu sunt raportate excese cu privire la consumul de alcool (n.n.).

³⁷ *Ibidem*, pp. 22- 31, 34, 36, et passim.

³⁸ „Valahii în chipul acesta ne calcă în picioare, ba voiesc să ne și alunge din moșiile părintești, ca – spre vecinica

este însă nesustenibilă, datorită faptului că aici nu a fost semnalată niciodată de-a lungul istoriei prezența unei mari comunități de sași, ori, lipsa lor din documente, justifică falsul lor, afirmația fiind făcută probabil cu scopul de a-l înduioșa pe magistratul bistrițean cu privire la problema lor. Cu toate acestea, la 31 iulie 1761, magistratul va propune guvernului transilvan mutarea românilor din satele vidicului săsesc în sate românești, urmând ca la Salva să fie aduse 10 familii. Guvernul va accepta

ocară și rușine a noastră și a copiilor noștri – să prefacă Lechința săsească în sat valah, precum au mai pățit-o în districtul nostru satele: St. Johannes (Sântioana), Grossendorf (Nușfalău), Nassendorf (Năsăud), Makendorf (Mocod), Salva și încă alte mai multe comune, cari toate au fost odinioară săsești". Virgil Șotropa, Soarta românilor din satele săsești, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 18, Năsăud, 1936, p. 297.

propunerea la 13 Octombrie, dar abia la 23 aprilie anul următor, în sat vor fi aduse, cei drept, cu forța, câteva familii, care, se pare că în curând vor fugi de aici.³⁹

În anii, 1754, 1755 și 1757, Salvei i se atribuie dintre munții văii Rodnei, muntele „Mihăiasa”.⁴⁰ Acesta îi va fi confirmat în 1797, când satul va primi și „Pietroasa”⁴¹ în custodie din partea autorităților.

În 1755, valahii din ținutul Bistriței, între care și sălăuanii cer principelui Gabriel Bethlen să fie menținute vechile privilegii și să nu fie făcuți iobagi, ca

³⁹ *Ibidem*, pp. 316-318.

⁴⁰ ***, *Istoricul districtului năsăudean*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 9, Năsăud, 1928, p. 17.

⁴¹ *Ibidem*, pp. 28-29.

Astra Salvensis

urmare a „exceselor unora dintre ei”:

„Cerem un singur lucru, ca Maiestatea Sa, Prea Puternica Stăpână și mamă a noastră să se îndure prea grațios să ne mențină în situația noastră veche, adică în sărăcia noastră, și în moșiile primite de la strămoșii noștri și acestea să ni le apere”.⁴²

În anul următor, 47 de sălăuani sunt audiați într-o anchetă desfășurată de autorități cu privire la nerespectarea drepturilor lor. Aici este amintit, printre alții, Scridon a Popii din Salva despre care se spune că a pribegit și nu și-a văzut toată vara casa, „căci pandurii cu cătanele nemțești au umblat după

ei să-i prindă și în fine i-au și prins”⁴³ Răzvrătirile vor continua și în anul următor, la 8 septembrie 1757, locuitorii de aici opunându-se conșcripției (recensământului).⁴⁴

La 28 iulie 1761, găsim o jalbă aparținând oamenilor din cele 23 de sate anexate districtului Bistriței. Aici, alături de problemele celorlalte sate sunt expuse și ale sălăuanilor, care se plâng că:

„a) Locuitorii acestui sat au fost siliți să dea trei recruți.

b) Lui Ioan Fetinca i-au luat boii în anul 1758, confruntătorul dimpreună cu perceptorul regesc sub pretextul că în Salva sunt tainuitori (celatores), pe care însă nu i-au putut numi. Boii i-au restituit numitului

⁴² Vasile Bichigean, *Material documentar*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 11, Năsăud, 1929, p. 93.

⁴³ Prof. Dionisie Piciu, *op. cit.*, p. 69.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 72.

Astra Salvensis

om numai după achitarea a 7
florini renani.

c) În anul
precedent au fost prinși 26 de
locuitori ai acestui sat și au
fost ținuți în închisoare, două
zile.

d) Petre Zegrean,
care are un car și jumătate de
fân a fost impus cu 27
crucri; Ursul și Zene cu un
car de fân au fost impuși cu
15 cruceri. Se presupune, că
la fel și în proporție ar fi
impus și pe ceilalți locuitori
ai comunei, dacă nu li s-ar
comunica an de an tabelele de
confruntare.

e) Judecătoria i-a
adjudecat lui Pantelimon
Morar a patra oară un loc
pustiu. Cu toate acestea i l-a
ocupat acest loc și îl ține și
acum Petre alui Mihai
Tolciu, fără ca inspectorul să
ia măsurile necesare pentru
înlăturarea acestei
nedreptăți.

f) Lui Grigore Ianu
și lui Dănilă Urs și lui Ioan
Homei le-a făcut multe
nedreptăți fără motiv și i-a
chinuit mult gornicul
Ladislau Vărărean.

g) Gornicul Vasile
Pașcu a necinstit cu sila pe
soția lui Dănilă Urs cu
numele Elisabeta fără ca să-i
dea vreo satisfacție ori
desdăunare
judecătorească”.⁴⁵

La 22 februarie 1762,
localitatea apare din nou în
documente, baronul Schroder
și magistratul bistrițean
ordonând mutarea companiei
de dragoni a căpitanului
Oschitz din Rodana, Maieru și

⁴⁵ Vasile Bichigean, *Material documentar*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 17, Năsăud, 1933, pp. 209-210.

Astra Salvensis

Sângeorz, la Rebrîșoara,
Năsăud și Salva.⁴⁶

Observăm așadar nedreptățile la care sunt supuși românii din satele năsăudene fără motiv de către autorități, revolta lor și setea de dreptate. Câte dintre cererile lor vor fi soluționate într-un mod obiectiv nu știm, și presupunem că nu mare va fi fost numărul lor, de vreme ce, doi ani mai târziu, Salva va reveni în centrul atenției, de această dată prin evenimentul revoltei conduse de centuagenarul Tănase Todoran, ce va avea loc cu ocazia înființării celui de-al doilea regiment de graniță de la Năsăud.⁴⁷

⁴⁶ Virgil Șotropa, *Răboaie din trecut*, în rev. „Arhiva Someșană”, nr. 3, Năsăud, 1925, p. 79.

⁴⁷ Pentru descrierea răscoalei, a se vedea Virgil Șotropa, *Înființarea graniței militare năsăudene 1762*, în

Acestea sunt cele mai importante atestări documentare ale Salvei în secolele XIII –XVIII. Informațiile sunt vaste și importante până în cel mai mic detaliu, motiv pentru care am încercat să rezum ceea ce era mai important, doritorii de aprofundare fiind invitați să consulte sursele indicate în subsidiarul paginilor sau în aparatul bibliografic de la finalul articolului. Datele prezentate în cadrul lucrării de față arată vechimea și importanța localității Salva, fiind importante, pe lângă aspectul anamnetic (comemorativ) și prin faptul că relevă starea țăranilor români din Transilvania din această

revista „Arhiva Someșană”, nr. 24, Năsăud, 1938, p. 70.

Astra Salvensis

perioadă, cu bucuriile și
greutățile ei.

Mănăstirile din județul-

Bistrița-Năsăud

I. Introducere

Ovidiu Halas⁴⁸

The monastic life was very prolific in all the times in this zone. The oldest monasteries are attested during the Medieval Age, in the XVI-th centuries. Over several articles, the author presents the history of the monasteries in that zone. In that one, he presents some informations about the district.

Key words: district, Bistrita-Nasaud, clime, geography.

Studierea vieții monahale și a importanței ei pentru istoria și spiritualitatea răsăriteană a reprezentat,

reprezintă și, în mod sigur, va reprezenta și în viitor, o modalitate de cercetare deosebit de utilă și de redescoperire a valorilor genuine ale urmării lui Hristos și ale trăirii totale a preceptelor evanghelice, constituind totodată și un teren de cercetare deosebit de interesant și de plăcut, neexplorat încă în totalitatea și în profunzimea lui.

În ceea ce privește monahismul ortodox, acesta, cel puțin pentru români, este foarte important, și acest lucru pentru că pune în fața credincioșilor aflați pe calea desăvârșirii exemple și modele, în timp ce, pentru monahii noștri, el pune în față adevărate file de Pateric provenind din spațiul carpato-danubiano-pontic. De altfel,

⁴⁸ Subofițer, garnizoana Bistrița, licențiat în teologie al Facultății de Teologie din Alba-Iulia. E-mail: ovidiu_halas@yahoo.com.

Astra Salvensis

istoria monahismului românesc este una bogată și puternic înrădăcinată în ființa poporului, trăgându-și originile din vechile timpuri ale Bisericii primare, unde călugări precum cei din zona Tomisului, păstoriți de ierarhi vrednici, s-au remarcat în peisajul cultural al vremurilor de altădată, în disputele teologice și în situațiile limită.

Spre deosebire de acesta, monahismul transilvănean nu a avut nici climatul cultural asemănător și nici un context istoric favorabil, care să-i faciliteze o evoluție la fel de rapidă și de profundă. Cu toate acestea, din cercetarea istoriei lui aflăm că în Evul Mediu, spre exemplu, avem de-a face cu o viață monahală bine reglementată, și cu un număr destul de mare de

monahi și de obști monahale, dacă ne raportăm la faptul că în anul 1763 Bucow va distruge, după părerea cronicarilor, între 200 și 300 de mănăstiri și va face martiri de ordinul sutelor, dacă nu chiar al miilor.

Parte a zonei Transilvaniei, și zona Năsăudului și cea a Bistriței (corespunzând, din punct de vedere geografic, actualului județ Bistrița-Năsăud), va avea și ea o viață monahală funcțională, un număr destul de mare de mănăstiri și de călugări, care erau adevărați luminători ai Bisericii și ai poporului, educând copiii din satele unde se găseau mănăstirile lor și sfătuind și îndrumând pe credincioșii zonei.

Astra Salvensis

Acțiunea lui Bucow, precum și acțiunile susținute de catolicizare vor lovi, după cum era și firesc, cu precădere în ființa monahismului, datorită faptului că acesta era un adevărat vârf de lance a ortodoxiei, realizând o muncă colosală prin care îi întărea pe români în sentimentul ortodoxiei și îi împiedica să îmbrățișeze uniația, învățătura lor fiind întărită întotdeauna prin exemplul propriu, ceea ce îi conferea o autoritate morală aparte în fața creștinilor.

Așa se explică distrugerea mănăstirilor de către Bukow. Din fericire, odată cu dispariția lăcașurilor, nu va dispărea nici monahismul și nici credința ortodoxă, ambele rămânând în sufletul oamenilor, până la

apariția unor vremuri care să permită revigorarea acestora. O astfel de revigorare, marcată prin înființarea de mănăstiri și de obști, s-a încercat în perioada interbelică, fără prea mult succes însă, și acest lucru, în mare parte datorită scurtimii acestei perioade, în Ardeal realizându-se totuși câteva activități demne de remarcat, cum ar fi deschiderea unor mănăstiri precum Toplița, al cărei stareț a fost într-o vreme Arhiepiscopul și Mitropolitul de mai târziu, Bartolomeu Anania.

De altfel, el va fi cel care, după câteva decenii, odată cu căderea comunismului, va contribui la renașterea monahismului în zona Clujului și a Bistriței, ajutat fiind și de statutul de Arhiepiscop pe care îl avea,

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 27

dar și de inițiativa și zelul credincioșilor, care vor dona terenuri și vor contribui la ridicarea lăcașurilor și a infrastructurii renăscutelor mănăstiri, mare parte dintre ele, pe locul celor distruse de generalul austriac.

Lui i se datora faptul că, acum doi ani, la plecarea dintre noi, lăsa în urmă 22 de mănăstiri în Eparhie, al căror număr va crește datorită faptului că I.P.S. Andrei, urmașul său în scaun, s-a dovedit un continuator al ideilor sale.

Plăcut impresionat de însemnătatea vieții monahale pentru cultura română și fascinat fiind de rapiditatea cu care a renăscut ea în eparhia Clujului în perioada post-decembristă, am hotărât ca teza mea de licență să fie

dedicată unei părți a monahismului transilvan, cea din teritoriul actualului județ Bistrița-Năsăud.

Am ales această zonă motivat fiind și de faptul că ea reprezintă locul originilor mele și că mă leagă foarte multe de ea, precum și datorită faptului că nici una dintre mănăstirile de aici nu-mi sunt străine, întrucât, mai des sau mai rar, am participat la fiecare dintre ele la săvârșirea serviciilor liturgice, fiind mereu fascinat de frumusețea și simplitatea vieții monahale și de felul cum este ea trăită în zona noastră.

În cadrul lucrării⁴⁹ voi face o scurtă prezentare a istoriei și geografiei județului,

⁴⁹ Prezentul articol reprezintă debutul unei serii întregi de astfel de articole, ce au compus teza de licență a editorului, susținută în anul 2013 la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba-Iulia (n. ed.).

Astra Salvensis

analizând principalele sale caracteristici și prezentând principalele evenimente istorice desfășurate aici, care i-au marcat destinul, după care voi prezenta un cadru general al vieții ecleziastice a zonei, reliefând faptul că ea este una deosebit de activă, atât datorită meritelor vrednicilor păstori, cât și datorită faptului că aici trăiesc oameni credincioși, puternic înrădăcinați în tradițiile strămoșești.

Voi prezenta apoi în parte cele mai importante date din istoricul fiecărei mănăstiri din zonă, precum și date privitoare la conducerea lor, respectiv la stareții, starețele, părinții duhovnici, precum și la maicile, rasoforele și surorile sau frații, rasoforii și monahii ce compun obștile lor.

Întrucât lucrarea cuprinde elemente de actualitate, am considerat potrivit să o înzestrez și cu ilustrații corespunzătoare, care nădăjduiesc că o vor face mai atractivă și că vor ușura lectura celui care se va opri asupra ei. Se vor regăsi astfel în paginile ei fotografii cu Bisericile mănăstirilor, cu corpurile de chilii, cu zona în care se află, cu părinții și maicile starețe, cu obștile și cu monumentele aflate în găzduirea lăcașurilor monahale.

Nădăjduiesc că lucrarea va constitui un ajutor prețios celor ce vor dori să afle mai multe lucruri cu privire la viața monahală din zona Bistriței și a Năsăudului și că ea va fi totodată și un îndemn la pelerinaj, de cunoaștere pe viu a realităților descrise în

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 29

Astra Salvensis

paginile ei și a spiritualității
lor.

Libertatea și libertinajul
- o perspectivă patristică
și post-patristică-

Pr. Furcea Grigore⁵⁰

Using patristic sources and the new theological studies and works about the difference between freedom and libertinage in the orthodox conception, father Grigore Furcea presents a Christian perspective of those concepts. By this study, he presents some models for the today's word and teens.

Key words: Saint John Chrysostom, theology, contemporary word, Christianity.

Libertatea, alături de egalitate, a fost dintotdeauna una dintre elementele cheie care au definit creștinismul ca religie, cel puțin până la protestantism,⁵¹ iar de aici, în

⁵⁰ Preot misionar la Spitalul Județean Bistrița.

⁵¹ Mă refer aici la concepția protestantă depre predestinare, pe care, întreaga teologie patristică o

marea majoritate a confesiunilor sale, căci, după cum remarcă Înaltpreasfințitul Andrei Andreicuț:

„Fără libertatea de voință și de conștiință religia, cultura, societatea și statul ar reprezenta doar forța și tirania, pierzându-și orice justificare morală iar omul și-ar pierde demnitatea de ființă morală, religioasă și ar coborî în rândul

combate încă înainte de apariție. Despre ea, încă înainte de apariție, Sfântul Ioan Damaschin spune: *„trebuie să se știe că Dumnezeu le știe pe toate dinainte, dar nu le predestinează pe toate. Cunoaște mai dinainte cele ce sunt în puterea noastră, dar nu le predestinează. El nu voiește să se facă răul și nici nu forțează virtutea. Prin urmare, predestinarea este poera poruncii preștiutoare a lui Dumnezeu. Sfântul Ioan Damaschin, Dogmatica, traducere pr. prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 109. Observăm aici faptul că el vede predestinația ca preștiință (n.n.).*

viețuitoarelor care lucrează din instinct".⁵²

Importanța ei rezultă apodictic din paginile Scripturii și din interpretarea pe care teologia patristică și cea ulterioară o vor da cuvintelor ei. Astfel, păcatul originar, este posibil datorită libertății cu care omul este înzestrat, căderile Israelului de-a lungul istoriei soteriologice au aceeași bază, iar opera mântuitoare se fundamentează tot pe ea. Ea este și cauza pentru care, adesea unii oameni nu se mântuiesc,⁵³ căci, după cum

⁵² Andrei Andreicuț, *Repere de morală creștină*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2007, p. 129.

⁵³ Țuțea vorbește într-o maiieră foarte realistă și, simultan, foarte plastică, despre „bipolaritatea libertății”. El spune: „După creștini, libertatea este vehiculul cu care poți să cobori în întuneric dacă ești vicios”. Petre Țuțea, *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 64.

spune Sfântul Macarie cel Mare:

„Firea omenească este capabilă să primească și binele și răul, și harul dumnezeiesc și puterea vrăjmașului, dar nu poate fi silă fără consimțirea voinței omenești. Din cauza libertății cu care e înzestrat omul, Dumnezeu nu produce nimic în om, cu toate că poate”.⁵⁴

⁵⁴ Sfântul Macarie Egipteanul, *Omiliile Duhovnicești*, XXVII, 10, traducere pr. prof. dr. Constantin Cornițescu, col. „Părinți și Scriitori Bisericești (PSB)”, vol. 34, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 218. Citatul se regăsește de asemenea și în: Pr. prof. dr. Isidor Todoran, Arhid. prof. dr. Ioan Zăgorean, *Dogmatica Ortodoxă, manual pentru seminariile teologice*, Ediția a șaptea, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, p. 242. De asemenea, Sfântul Macarie revine de mai multe ori la ideea libertății pe parcursul omiliilor sale. Iată, de exemplu ce spune în Omilia a IX-a: „Lucrarea duhovnicească a harului lui Dumnezeu care are loc în suflet, se face cu multă răbdare, cu înțelepciune și sub oblăduirea tainică a minții. După ce omul s-a luptat, vreme îndelungată, după ce voia lui liberă, supusă la multă încercare, s-a arătat

Datorită ei putem vorbi, după cum am afirmat, și de căderea proto-părinților, căci, dacă Dumnezeu nu i-ar fi înzestrat cu libertate, aceștia nu ar fi putut greși și, deci cădea.⁵⁵ Astfel, căderea presupune neascultarea și are drept consecință pedeapsa, ori acestea care trebuie implicit relaționate cu libertatea, după cum reiese din cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur:

„Că omul a primit stăpânire se datorează numai iubirii de oameni a lui

bineplăcută Duhului Sfânt, după ce a arătat răbdare în încercare, lucrarea harului se arată desăvârșită întru el”. Sfântul Macarie Egipteanul, *op. cit.*, p. 129.

⁵⁵ *„Protopărinții au căzut... De ce? Au găsit că este mai bine să nu împlinescă porunca și au călcat-o. Șarpele a propus. Eva a chibzuit și a găsit că nu propune ceva rău și potrivit acestei judecăți a hotărât să rupă fructul și să guste din el. Nimeni nu a constrâns-o să ia această hotărâre.* Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Sfaturi Înțelepte*, traducere Cristea Florentina, Editura Cartea Ortodoxă, București, lipsă an, p. 138.

*Dumnezeu iar căderea din stăpânire se datorează ușurătății lui: că precum împărații îi lipsesc de stăpânire pe cei ce nu ascultă de poruncile lor, așa a făcut și Dumnezeu cu omul, lipsindu-l de stăpânire atunci când nu a ascultat de El”.*⁵⁶

Ulterior, el revine la aceste cuvinte și remarcă, vorbind despre post, că , el *„ne dezleagă legăturile și ne readuce la libertatea de mai înainte”*⁵⁷, ori acest lucru ne arată că tristul eveniment al căderii se datorează libertății de care el ne privează și păcatul sub stăpânirea căruia se va afla

⁵⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cele dintâi omilii la Facere*, traducere Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sofia, București, 2004, p. 14.

⁵⁷ Idem, *Omiliile despre pocăință*, traducere pr. prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 26.

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 33

omenirea după cădere este un mare privat de libertate.

Vorbind despre cădere, părintele Stăniloae o relaționează și el cu libertatea, pe care, la rândul său, o relaționează cu efortul:

*„Omul a căzut din imprudență și din lenea de a face un efort, de a-și folosi libertatea. Dumnezeu îl voia pe om să trăiască în libertate prin efort propriu. Libertatea, ca semn al puterii spiritului, e numai un dar, ci și un rezultat al efortului”.*⁵⁸

Cel care o va restaura ulterior în deplinătatea ei, prin opera soteriologică, este Mântuitorul Hristos. Astfel, „numai în Hristos își găsește omul raționalitatea și

verticalitatea, demnitatea și libertatea”, după cum frumos remarcă Înaltpreasfințitul Irineu, astăzi Arhiepiscop al Alba-Iuliei.⁵⁹

În persoana lui Hristos Mântuitorul, i s-a deschis omului calea spre îndumnezeire⁶⁰, însuși Domnul fiind calea de la imanență la transcendență,⁶¹ întrucât El,

⁵⁹ Irineu Pop Bistrițeanul, *Cu Hristos pe calea vieții*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 5.

⁶⁰ „Chiar din primul capitol al Sfintei Scripturi se face cunoscut scopul vieții noastre, atunci când sfințitul scriitor ne spune că Dumnezeu a plăsmuit pe om după chipul și asemănarea Sa. Aici se vede marea dragoste pe care Dumnezeu cel în Treime o are pentru om. Nu-l vrea în mod simplu o ființă cu oarecare harisme, cu oarecare însușiri, cu o oarecare superioritate față de resrul creației, ci îl vrea Dumnezeu după har.... Având cele după chip, omul este chemat să dobândească și cele după asemănare, adică îndumnezeirea”. Arhimandrit Gheorghe Kapsanis, *Îndumnezeirea, scopul vieții omului*, traducere ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelistos, București, 2006, pp. 10-11.

⁶¹ Irineu Pop Bistrițeanul, *op. cit.*, p. 5.

⁵⁸ Pr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol.1*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 489.

după cuvintele Sfântului Macarie al Optinei: „nu vrea să fim sclavi, vrea să fim liberi”.⁶² În urma operei Sale, omul redevine, ceea ce era și mai înainte de cădere, „chip al libertății absolute”,⁶³ ba mai mult, el își reprimește și acea

„libertate creatoare”, pierdută în urma căderii după cum frumos se exprimă marele Eliade.⁶⁴

Acest mod de percepție a libertății a caracterizat Biserica de la începuturile ei și până în zilele noastre. În ceea ce privește însă societatea laică, aceasta, influențată de anumite concepții, fie atee, fie străine adevăratei credințe, a dezvoltat o concepție proprie asupra libertății, identificându-o adesea cu libertinajul, ori cele două nu se suprapun. În urma acestei erori de concepție și perspectivă, omul contemporan este străin de adevărate libertate și de conotația ei supranaturală, de legătura ei cu divinul, ba mai

⁶² Sfântul Macarie de la Optina, *Povește duhovnicești*, traducere Daniela Filioceanu, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2003, p. 36.

⁶³ „Este liber (omul), pentru că este chip al libertății absolute”. Panayotis Nellas, *Omul-animat îndumnezeit, perspective pentru o antropologie ortodoxă*, Ediția a IV-a, traducere diac. Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2009, p. 63. Un dicționar francez de spiritualitate, citându-l pe Leibintz, exprimă același lucru, însă în alte cuvinte: „Dieu seul est parfaitement libre” - „Singur Dumnezeu este perfect liber” sau, mai estetic, „Dumnezeu este singurul perfect liber” (trad. n.). ***, *Dictionnaire de Spiritualite Ascetique et Mistique, Doctrine et Histoire*, Tome IX, Beauchesne, Paris, 1976, p. 780. Aceeași idee, altfel formulată însă, o regăsim și la Petre Țuțea, care spune: „Libertatea omului e partea divină din el”: Petre Țuțea, *op. cit.*, p. 65. Putem astfel afirma că libertatea umană își are rădăcinile în cea divină, de care depinde și al cărei primat trebuie să îl recunoască, fără de care ea și-ar pierde sensul și rațiunea existențială (n.n.).

⁶⁴ „Una dintre consecințele învoățăturii lui Iisus este libertatea creatoare a omului”. Mircea Eliade, *Arta de a muri-antologie*, Ediția a III-a, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2006, p. 288.

mult, „omul secularizat îl resimte pe Dumnezeu ca dușman al libertății”, constată cu tristețe Paul Evdochimov.⁶⁵

Pe de altă parte, postulatul păcatului asupra lumii, o înrobește și o face să lupte împotriva lui Dumnezeu și a propriei sale libertăți⁶⁶ și

⁶⁵ Paul Evdochimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, traducere Teodor Baconsky, Editura Anastasia, București, 2009, colecția „Pachetul formativ”, p. 121. Autorul își argumentează afirmația prin citate precum, „Dacă Dumnezeu există, eu nu mai sunt liber, deci Dumnezeu nu există”, aparținând lui Bakunin sau lui Jean-Paul Sartre (*Ibidem*, p. 122), pe care altminteri o contrazice atât de frumos Berdiaev, care spune: „Acolo unde Dumnezeu e absent, nici omul nu există”, arătând că „Dumn ezeu și copilul său-omul sunt corelativi”. *Ibidem*, p. 57.

⁶⁶Așa se face că adesea omul vede înrobirea păcatului drept libertate, ori orice om face un păcat devine rob al său și al acelei patimi. În acest sens, este foarte frumos un pasaj din corespondența mai-sus citatului Sfânt Macarie, în care își mustră o fiică duhovnicească pentru plăcerea de a fuma din trabuc: „Nu pot să fiu de acord cu patima pe care o ai de a fuma trabuc. Gândește-te la următorul lucru:

să-și dorească o existență telurică și perisabilă, această stare de fapt fiind, în fond complementară celei de mai sus și fiind adesea adevăratul motiv pentru care cea anterioară constituie adesea doar un paravan. Așa se face că astăzi, adesea, omul luptă împotriva propriei sale libertăți și acest lucru pentru că, după cum remarcă Sfântul Iustin Popovici:

„Locuitorii încarcerați ai acestui pământ stau plini de bănuială înaintea a tot ce este dincolo. Încarcerați în temnița timpului și a spațiului, din avatism sau poate, din inerție, nu suportă să pătrundă în ei ceva mai

mai înainte puteai să te consideri o femeie liberă. Dar acum ești roabă, supusă unui capriciu nebunesc”. Sfântul Macarie de la Optina, *op. cit.*, p. 32.

presus de timp, ceva de dincolo și veșnic".⁶⁷

Nu putem să trecem cu vederea nici peste faptul că astăzi unii oameni neagă întru totul libertatea,⁶⁸ socotind că omul este o simplă mașinărie în mâna unui coordonator, care-i predetermină mișcările, concepție care este cât se poate de eronată, căci:

„Fapta este propusă, sufletul chibzuiește dacă să o facă sau nu și hotărăște. Nimeni nu poate constrânge sufletul să ia această hotărâre. Singur hotărăște. Aici nici puterea lui Dumnezeu nu intervine și

nici un semn nu leagă libertatea sufletului".⁶⁹

Din păcate, anumite concepții secularizate și eronate au pătruns și în unele dintre organizațiile eclesiale (m-aș referi de exemplu la acceptarea căsătoriilor între persoanele de același sex și chiar de acceptarea, de către anglicani a preoților homosexuali), îndepărtându-le de învățătura lui Hristos și de Adevărul mântuitor, ori acest lucru este cât se poate de trist și de dăunător și urmările nu vor întârzia să apară.

De asemenea, utilizarea eronată a ei în mediul laic și nu numai, după cum am arătat, i-a făcut pe unii dintre cei ce vorbesc despre ea să afirme că este o unealtă periculoasă în

⁶⁷ Sfântul Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu-om, abisurile și culmile filosofiei*, traducere pr. prof. Ioan Ică și diac. Ioan Ică jr., Editura Cartea Ortodoxă, București, 2010, p. 91.

⁶⁸ Și nu mă refer aici în mod expres la calvini, ci la cei proveniți din mediile laice, care dezvoltă o astfel de concepție total eronată (n.n.).

⁶⁹ Sfântul Teofan Zăvorâtul, *op. cit.*, p. 138.

mâna omului, care, din păcate, adesea, nu știe cum să dispună de beneficiile pe care i le-ar putea oferi. Iată ce spune în acest sens un filosof contemporan:

„Cel mai apropiat demon al omului nu poate fi altul decât libertatea. Un altul care este mai aproape de primul, pare a fi rațiunea libertății”.⁷⁰

Concepția sa este validă în ceea ce îi privește pe cei ce pierd din valoare sensul ei genuin, altminteri, cel care îi dă incomensurabila valoare, orice alte interpretări și percepții ale ei fiind cât se poate de terne și de golite de sens și profunzime.

Dorința de a aprofunda conceptul de libertate în

⁷⁰ Mircea Gălățean, *Gânduri consonante, jurnal fizionomic*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2011, p. 354.

comparație cu cel de libertinaj, de a vedea formele pe care le va lua de-a lungul timpului în Biserica Ortodoxă, dar și în celelalte Biserici,⁷¹ de a vedea felul cum, în paralel cu sensul lui eclesial, a evoluat în cadrul societății laice, m-a determinat să mă ocup în cadrul acestei lucrări cu tema mai sus enunțată, pentru a-mi lămurii și eventualilor cititori chestiunile care se ridică cu privire la acești termeni.

Astfel, am realizat în cadrul capitolului ce cuprinde chestiuni preliminare, o analiză terminologică a celor două concepte din perspectiva mai multor domenii, una

⁷¹ Mă refer aici de Bisericele de după schismă, respectiv de după reformă, până la marea schismă din 1054, fiind, se subînțelege, o singură Biserică, motiv pentru care nu am considerat că e necesar să mai amintesc acest lucru în text (n.n.).

cronologică, după care am analizat evoluția lor de-a lungul timpului. În cadrul lucrării, am avut în vedere izvorul scripturistic și cele patristice, o serie de dicționare aparținând diferitor domenii, precum și opiniile mai multor autori, mai vechi sau mai noi, deveniți referențiali în cadrul temei pe care am abordat-o, cu ale căror păreri uneori m-am solidarizat, alteori am păstrat o oarecare rezervă, iar alteori am fost total împotriva lor, obligat fiind de morala creștină în care mă încadrez și pe care o susțin din tot sufletul, pe care o consider calea cea adevărată spre mântuire.

Concluzia la care am ajuns este că libertatea trebuie să meargă mână în mână cu voia lui Dumnezeu, fără de care ea însăși nu există,

constituindu-se, ca formă paroxială din supunerea întru totul a voinței omului celei divine, după cum frumos se exprimă Sfântul Siluan Athonitul:

„Mai bine este să te predai voii lui Dumnezeu. Atunci în suflet este numai Domnul și nu alte gânduri, și el se roagă lui Dumnezeu cu minte curată și simte iubirea lui Dumnezeu, chiar dacă s-ar chinui cu trupul.

*Când sufletul s-a predat cu totul voii lui Dumnezeu, Domnul Însuși începe să-l călăuzească și sufletul este învățat în chip nemijlocit de Dumnezeu, în vreme ce înainte era povățuit de învățători și de Scripturi”.*⁷²

Ea trebuie să se îmbine apodictic cu responsabilitatea,

⁷² Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Ediția a IV-a, traducere diac. Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1991, p. 115.

după cum frumos se exprimă un teolog rus:

„În calitatea ei de ființă liberă și înzestrată cu însușiri a căror utilizare duce spre perfecționarea absolută, orice persoană își asumă deplin responsabilitatea morală pentru faptele sale”.⁷³

Cele două, libertatea și responsabilitatea se intercondiționează astfel reciproc, legătura dintre ele fiind deosebit de importantă pentru o viața creștină conformă percepțelor evanghelice, căci:

„Fără libertate nu există responsabilitate, iar gradul de responsabilitate depinde de gradul de libertate pe care persoana l-a avut în săvârșirea faptei ... Libertatea este principalul temei al responsabilității,

⁷³ Nikolai Losski, *Condițiile binelui absolut. Bazele eticii*, traducere Nina Nikolaeva, Editura Humanitas, București, 1997, p. 152.

fiind - deodată - cauza acesteia și cadrul în care ea poate funcționa, ca un corelativ și continuator al libertății; este datul și datul de referință al persoanei”.⁷⁴

Așa se face că creștinismul este unul dintre cei mai mari și mai puternici afirmanți ai libertății în sensul ei ontologic, de altfel cel mai important sens al ei, după exprimarea unui teolog conetmporan:

„Creștinismul afirmă superioritatea libertății în primul și cel mai important dintre sensuri: ontologic, ca mișcare liber-înțeleasă a persoanei către Dumnezeu și unire cu El,⁷⁵ ca îndreptare

⁷⁴ Ștefan Iloaie, *Responsabilitatea morală personală și comunitară, o perspectivă teologică*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 78.

⁷⁵ În sensul despre care vorbeam anterior și pe care îl exprimă în textul redat fragmentar anterior, aparținând Sfântului contemporan Siluan

*către bine, către ceea ce o poate ajuta să se dezvolte în relația cu transcendentul, și abia în al doilea rând: libertate în sensul de capacitate de alegere”.*⁷⁶

Din păcate, astăzi însă, una dintre caracteristicile definitorii ale omului contemporan este „lipsa profundă a asumării responsabilității morale pentru acțiunile pe care le săvârșește, mai ales a celor de impact de durată pentru el și pentru semeni”.

De asemenea, din perspectiva ortodoxă, libertatea se regăsește plenipotențiar în cadrul locașului eclezial, căci, „omul e liber și eliberat numai în templul

creștin, acolo, în ritual, când se comunică tainele care îi învăluiesc deopotrivă și pe sacerdot și pe credincioși”⁷⁸, după cum frumos se exprimă filosoful contemporan Petre Țuțea, care conchide că, pentru a fi cu adevărat liber, „trebuie să înlocuiești infinitul și autonomia gândirii cu credința în Dumnezeu creștin: „Robește-mă Doamne, ca să fiu liber”.”⁷⁹ Forma cea mai înaltă de împărtășire cu ea este apodictic sfințenia, oamenii ajunși la această stare fiind totodată și garanții libertății umane ulterioare, căci:

„Un Sfânt, chiar și cel mai izolat și ascuns,

Athonitul, de predeare în voia lui Dumnezeu care ulterior va deeni călăuza și marele său eliberator (n.n.).

⁷⁶ *Ibidem*, p. 79.

⁷⁷ *Idem*, *Morala creștină și etica postmodernă, o întâlnire necesară*, Editura Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2009, p. 188.

⁷⁸ Petre Țuțea, *op. cit.*, p. 64.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 64. Particularizând, tot el spune: „Unde e omul cu adevărat liber? Într-o bisericuță de lemn din Maramureș, unde sacerdotul creștin vorbește de mistere și de taine și se lasă învăluit de ele ca și credincioșii”. *Ibidem*, p. 64.

*îmbrăcat în goliciunea
pustiului, poartă pe umerii
săi firavi greul pământului
și noaptea păcatului,
protejând astfel lumea de
mânia lui Dumnezeu.
Atunci când lumea râde,
lacrimile Sfântului pogoară
peste oameni milostivirea
divină”.⁸⁰*

Aceasta este așadar libertatea din perspectiva pur creștină a Bisericii răsăritene, după cum frumos o definește tradiția patristică, cea post patristică și cea ulterioară ei (implicit cea contemporană prin voci precum a lui Paul Evdochimov, Siluan Athonitul sau Iustin Popovici, după cum s-a putut vedea).

⁸⁰ Paul Evdochimov, *op. cit.*, pp. 62-63.

Sebeșul și “Primăvara
popoarelor”

Mihai-Octavian Groza⁸¹

Using edited and documentary sources provided from the National Archives of Romania, Alba-Iulia District Direction, the young researcher Mihai Groza presents the activity of Romanian people from Sebeș at 1848. The results of his research are very important for the historiography of this subject.

Key words: 1848, Sebeș, Joseph Hahn, Samuel Meister, Grigore Pop.

Problematica desfășurării Revoluției de la 1848/1849, în spațiul transilvănean, este foarte vastă și de un mare interes, reprezentând un moment important în istoriografia română, dar și în cea maghiară, trezind conform opiniei Nicoletei Hegedüs “*controverse între cele două*

⁸¹Facultatea de Istorie și Filosofie, Cluj-Napoca, Departamentul de Istorie Modernă, Etnologie și Arhivistică; e-mail: grozamihai@ymail.com;

*istoriografii...deoarece românii și maghiarii au luptat în tabere opuse și influența deseori inconștientă a naționalismului determină iscarea unor polemici menite să demonstreze parțialitatea celuilalt pentru a conferi mai multă legitimitate propriei teorii subiective”.*⁸² Subiectul propus a fost îndelung cercetat, punctul culminant constituindu-l anul 1998, când s-au comemorat 150 de ani de la revoluția din 1848, moment în care istoricii locali au fost preocupați în a ilustra prin diverse studii și articole, contribuția propriei localități la aceste evenimente. De amintit, pentru orașul Sebeș,⁸³ ar fi

⁸² Nicoleta Hegedüs, *Imagina maghiarilor la românii ardeleni în contextul revoluției de la 1848-1849*, în *Identitate și Alteritate. Studii de istorie politică și culturală*, volum V, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2011, p. 260;

⁸³ **Orașul Sebeș:** Sebeșul se află în zona Depresiunii Sebeș-Alba, cu ramificație spre culoarul depresional Apold, la altitudinea de 250 de metri, aproape de confluența râului Sebeș cu Mureșul. În Antichitate, pe locul Sebeșului de astăzi s-a aflat o așezare dacică, încorporată în Imperiul Roman. Orașul a fost întemeiat în secolul al XII-lea de coloniștii sași veniți la chemarea regelui Ungariei (populații provenite din zona Rinului, Luxemburgului și vestul

Germaniei de astăzi). Sebeșul medieval a fost unul din cele mai importante orașe ale Transilvaniei, devenind una din cele "șapte cetăți", care au dat numele german al provinciei "Siebenbürgen". În anul 1242, invazia mongolă a distrus orașul, locuitorii trebuind să înceapă reconstrucția. Secolul al XIV-lea a adus cu sine o perioadă de dezvoltare a orașului, el fiind cotate în 1376 al III-lea, ca importanță comercială, între orașele săsești. Un act regesc din 1378 consfințește dreptul Sebeșului de a ridica ziduri, devenind astfel primul oraș din Transilvania, încojurat, complet, cu fortificații de piatră. Atacul turcesc din 1438 găsește Sebeșul apărat de o centură de ziduri nu foarte groase, cu turnuri și două porți. Acestea din urmă se deschid însă relativ repede, turcii intrând în cetate. La 1485, regele Matia Corvinul acordă orașului o serie de privilegii pentru completarea fortificațiilor. După pandemia de ciumă din 1738, populația orașului a scăzut foarte mult, orașul fiind salvat în bună măsură de venirea celui de-al II-lea val de coloniști din spațiul german, mai exact din Baden, Durlach și Hanau. Până la reorganizarea administrativă românească din perioada interbelică, orașul s-a numit Sebeșul-Săsesc și a făcut parte din comitatul Sibiu. Apoi a fost inclus în județul Alba (interbelic). Între anii 1950-1968, Sebeșul a făcut parte din regiunea Hunedoara, după care a fost inclus în reînființatul județ Alba (Dan Dumitru, Paul Niedermaier, Judit Pal, Zeno-Karl Pinter, Mihaela

lucrările istoricilor Theobald Bruno Streitfeld, Ion Raica și Gheorghe Anghel. În acest context, vom încerca prin prezentul demers, să ne aducem o umilă contribuție la cunoașterea implicării orașului Sebeș în evenimentele de la 1848/1849. Am considerat utilă o astfel de cercetare, deoarece completează informațiile referitoare la istoria politică, militară, dar și cele privind viața cotidiană în condiții de război.

Primăvara anului 1848, reprezintă pentru întregul continent european, un moment de cotitură. Revoluțiile au cuprins întregul continent, cunoscând un adevărat moment de apogeu. Totul a început la Paris, când la 24 februarie, regele Ludovic-Filip de Orléans, a fost detronat și a fost instaurată republica. În decurs de două

Sanda Salontai, *Atlas istoric al orașelor din România, seria C, Transilvania, fascicula 2: Sebeș*, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 2);

săptămâni, revoluțiile au cuprins Bavaria, Prusia, Italia și toate domeniile habsburgice.⁸⁴ Revoluțiile în Imperiul Austriac au început la mijlocul lui martie 1848, iar în câteva zile puterea centrală s-a prăbușit, iar cancelarul Metternich a fost silit să demisioneze și să se refugieze în Anglia.⁸⁵ Datorită

caracterului compozit al Imperiului Austriac, revoluțiile desfășurate aici au urmat căi proprii, în funcție de problemele fiecărei regiuni. În Ungaria, Dieta întrunită la Pojon (Bratislava) numește un guvern, în frunte cu Batthyany Lajos și procedează la acordarea drepturilor politice liberale, la desființarea iobăgiei, menținând o vreme legăturile cu curtea imperială. Din luna octombrie, însă, Lajos Kossuth preia conducerea revoluției și declanșează un conflict militar de amploare împotriva Vienei, vizând

⁸⁴ Nick Pelling, *Imperiul Habsburgic 1815-1918*, București, Editura ALL, 2002, p. 53;

⁸⁵ István Deák, *Mai presus de naționalism. O istorie politică și socială a corpului de ofițeri habsburgici, 1848-1918*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2009, p. 48; Nicolae Isar, *Principatele Române de la 1821 la 1848. Sub semnul renașterii naționale (Sinteză și culegere de texte)*, București, Editura Universității din București, 2004, p. 119; Jean Bérenger, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273-1918*, București, Editura Universitas, 2000, p. 405-409; impactul mișcării revoluționare în Imperiul Habsburgic a avut probabil cele mai puternice consecințe în comparație cu toate celelalte revoluții. Cancelarul Metternich, care și-a dedicat viața prevenirii revoluției și păstrării unui sistem politic centralizat, absolutist, dominat de nobilimea austriacă de limbă

germană, a fost silit să demisioneze și să fugă în Anglia. Căderea sa de la putere a avut o semnificație simbolică, marcând sfârșitul "Vechiului Regim" și a vestit începutul unei noi ere;

dobândirea independenței de stat.⁸⁶

În momentul izbucnirii revoluției la Pesta, naționalitățile de pe cuprinsul monarhiei au primit cu simpatie cererile formulate de revoluționari la 15 martie 1848. Celebrele “12 puncte”, care depășeau în radicalitatea formulării toate obiectivele politicii reformiste de până atunci au fost bine primite de popoarele de pe cuprinsul Ungariei. Această simpatie a naționalităților, față de programul revoluției maghiare, se poate explica prin faptul că existau speranțe că deosebirile și rivalitățile dintre stările privilegiate și cele “sub-privilegiate”, cum le numea

⁸⁶ Sorin Mitu, *Introducere în istoria Europei moderne (secolul XVII, XVIII, XIX)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 192;

Reinhart Kosselek, transformate într-o luptă pentru limba națională,⁸⁷ nu vor lua forme violente. Speranțe deșarte, însă, deoarece autoritățile revoluționare maghiare nu au înțeles să acorde drepturile pe care ele le revendicau. Refuzul guvernului de la Pesta de a recunoaște naționalităților drepturi naționale, în fond naturale (dreptul de a-și folosi limba națională și unele elemente ale autonomiei teritoriale) a conținut în sine germenii conflictului acestor naționalități cu revoluția maghiară.⁸⁸

⁸⁷ A se vedea: Constantin Vlăduț (editor), *Stephan Ludwig Roth. Lupta pentru limbă în Transilvania*, București, Editura 100+1 Gramar, 1998;

⁸⁸ Rudolf Gräf, *Timișoara sub asediu: Jurnalul Feldmaresalului Georg von Rukavina (aprilie-august 1849)*. *Contribuție documentară*, Cluj-Napoca,

Astra Salvensis

Revoluția din Transilvania a fost conexă evenimentelor din întregul Imperiu Austriac, acestea servind drept catalizator declanșării, prin reacție, a mișcării românești ardelenе și a cristalizării ideilor sale directoare.⁸⁹ Problema majoră, care a dus la ruptura dintre români și maghiari, a fost reprezentată de problema *“uniunii Transilvaniei cu Ungaria”* (articolul 12 al programului revoluționar maghiar), în vederea refacerii vechiului regat ungar, de

dinainte de Mohács (1526).⁹⁰ O primă etapă a procesului de refacere a Ungariei s-a produs prin încorporarea Zarandului, Solnocului de Mijloc, Crasnei, Chioarului și a orașului Zalău, în aprilie 1848. Urma ca întreg procesul să fie încununat de *“uniunea”* Transilvaniei cu Ungaria. *“Uniunea”* Transilvaniei cu Ungaria, legiferată în Dieta de la Pojon, urma să fie legitimată odată cu deschiderea lucrărilor Dietei transilvane, programată pentru ziua de 29 mai 1848. Legiferarea *“uniunii”* a produs ruptura dintre români și

Presă Universitară Clujeană, 2008, p. 11-12;

⁸⁹ Camil Mureșan, *Cadrul European al revoluției de la 1848*, în volumul *Revoluția de la 1848-1849 în Europa Centrală. Perspectivă istorică și istoriografică*, coordonat de Camil Mureșan, Nicolae Bocșan, Ioan Bolovan, Cluj-Napoca, Presă Universitară Clujeană, 2000, p. 14;

⁹⁰ Lupta de la Mohács a anulat Regatul Ungariei calitatea de barieră militară în calea expansiunii Imperiului Otoman, introducându-i pe Habsburgi în competiția pentru supremația politică asupra unor regiuni din Europa Centrală și de Sud-Est;

unguri, pe tot parcursul desfășurării evenimentelor.⁹¹

În jurul orașului Sebeș și a satelor de pe lângă drumul principal, ostilitățile încep mai târziu, spre începerea toamnei lui 1848.⁹² Cu toate acestea, semne ale viitoarelor conflicte se întrevedeau încă de la începutul anului. Într-o conferință din anul 1893, preotul Andreas Heitz,⁹³

bazându-se “pe puține însemnări, dar pe multe amintiri proprii”, nota următoarele, despre începutul anului 1848: “... faptul că orizontul politic trebuia să fie întunecat și că în curând va începe să toarne cu găleata, acest fapt, noi ștregarii sebeșeni credeam că-l putem ghici din cele mai multe semne... se cumpăra var în cantități neobișnuite și că treceau care, după care, încărcate cu pietre prin porțile orașului. Bătrânul Haupt tocmi două calfe și toți trei se puseră pe lucru și reparară zidul orașului, sus și jos, în afară și înăuntru... Lucrările astea aveau drept scop să prefacă Sebeșul din nou într-o cetate și dacă în grădinile de-a lungul zidului n-ar fi fost atâția meri frumoși, atunci

⁹¹ Liviu Maior, *Revoluția de la 1848-1849 în Transilvania*, în *Istoria Transilvaniei*, volum III, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2008, p. 315;

⁹² Ion Raica, *Sebeșul. Istorie, cultură, economie. Confruntări sociale și politice*, Cluj-Napoca, Editura “George Barițiu”, 2002, p. 163;

⁹³ **Andreas Heitz**: s-a născut la Sebeș, la 20 septembrie 1838, ca fiu al rotarului Andreas Heitz și al soției sale Maria, născută Möckel. După ce frecventase școala din oraș și liceul evanghelic din Sibiu, a studiat la universitățile din Leipzig și din Jena. După finalizarea studiilor devine profesor la gimnaziul evanghelic, capelan și director al școlii de fete din Sebeș, precum și preot evanghelic la Petrești. Din 1890 și până la moartea sa în 30 noiembrie 1912 a fost prim-

preot evanghelic al orașului său natal (Vezi și: Theobald Bruno Streitfeld, *Sebeșul în anii viforoși 1848-1849 (din amintirile lui Andreas Heitz)*, în *Apulum*, număr VIII, 1970, p. 317);

Astra Salvensis

s-ar fi adâncit din nou chiar și vechile șanțuri ale orașului, pentru a-i mări și în felul acesta puterea de rezistență... Cam în același timp fură aduse și depozitate lângă cele patru porți trunchiuri de stejar și foastene de brad, groase de trei țoli. Bătrânul Stam și bătrânul Kast făceau din ele niște porți noi, uriașe și grele, pe care numai cu greu vecinătățile le putură ridica apoi în țâțâni. Da, vechile noastre porți aveau acum într-adevăr o înfățișare războinică! Mai ales după ce dogarii cu sfredelele lor mari, făcuseră o mulțime de găuri în ele, fără îndoială ca să se poată trage prin ele afară și nu pentru ca să se tragă din afară în oraș”.⁹⁴ Iată, deci, confirmarea faptului că veștile privind izbucnirea revoluțiilor europene, circulau

⁹⁴ Theobald Bruno Streitfeld, *Sebeșul în anii viforoși 1848-1849 (din amintirile lui Andreas Heitz)*, în *Apulum*, număr VIII, 1970, p. 319;

cu destul de multă rezeziune în epocă, dovadă stând pregătirile defensive ale orașului, încă din primăvara și vara anului 1848. În altă ordine de idei, conferința citată mai sus, publicată de profesorul Theobald Bruno Streitfeld în *Anuarul Apulum*, va constitui pe parcursul întregului studiu o sursă esențială pentru reconstituirea atitudinii populației germane a orașului, față de evenimentele tulburătorului an 1848.

Ne vom opri în acest punct al lucrării asupra constituirii gărzii săsești și a atitudinii comunității săsești față de revoluție. Astfel, Andreas Heitz sublinia faptul că, efectivul gărzii civile germane a orașului Sebeș era format din două companii, fiecare de câte 200 de oameni,

alcătuind împreună un divizion. Dintre membrii acestei gărzi, cunoaștem un personaj foarte activ, pe Wilhelm Friedrich Schuster, care în timpul revoluției se înrolează, voluntar, ca membru al gărzii naționale săsești, luptând în asediul orașului Alba-Iulia în 1849. Pentru vitejia sa, i se decernează Medalia *“Meritul de Aur”* (Goldene Verdienstmedaille).⁹⁵ O companie, din cele două, avea să fie atașată corpului comandat de colonelul austriac Urban, care înainta dinspre Bistrița și Năsăud, spre Cluj (undeva la începutul lunii noiembrie 1848).⁹⁶

⁹⁵Ela Cosma, *Figuri săsești și austriece din Transilvania (secolul al XIX-lea și Revoluția de la 1848)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008, p. 149;

⁹⁶Theobald Bruno Streitfeld, *op. cit.*, p. 320;

Din cele relatate, rezultă, că încă de la început, comunitatea germană din Sebeș, a avut o atitudine loialistă, pro-austriacă, fiind *“supuși, liniștiți, blânzi”*.⁹⁷ De asemenea, din lucrările consultate, rezultă că orașul va da și doi deputați germani la dieta ungară de la Pesta, din iulie 1848, în persoana lui Joseph Hahn⁹⁸ și Samuel

⁹⁷ Vasile Stoica, *Suferințele din Ardeal*, ediția a III-a, Cluj-Napoca, 1994, p. 16;

⁹⁸ **Joseph Hahn:** s-a născut la Sibiu în jurul anului 1802. Strămoșul său, Andreas Hann, jude regesc al scaunului Mediașului și familia sa, sunt înnobilați de împărăteasa Maria Tereza la 12 august 1742. Hahn va studia la Sibiu, ceea ce în epocă se numea *“belle-arte”*. Din 1819 se înscrie la institutul politehnic al Universității din Viena, pentru a deveni inginer. Conform nomenclatorului funcțiilor din Ardeal, la 1842 este agrimensor, iar la 1848 inginer districtual în scaunul Sebeș. În 1856 va fi numit la Contabilitatea Transilvaniei de la Sibiu, în calitate de președinte al consiliului acesteia (Vezi și: Ela Cosma, *Figuri săsești și austriece din*

Meister⁹⁹ (fiind aleși împreună cu românul Grigore Pop, din același oraș). Aceștia, însă, fie nu vor audia lucrările dietei, fie, ulterior, își vor depune mandatul, la 19 septembrie, ca ripostă și protest față de măsurile ilegale întreprinse de guvernul maghiar.¹⁰⁰

Transilvania (secolul al XIX-lea și Revoluția de la 1848), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008, p. 146);

⁹⁹ **Meister Samuel:** s-a născut la Sebeș în anul 1789. În anii 1815-1816, de la vârsta de 17 ani, este auditor în anul I al cursului de drept de la liceul regesc din Cluj. În 1834 lucrează ca și contabil. Între anii 1843-1849 este atestat în funcția de jude scăunel suprem și președinte al Magistratului Sebeș. Reprezintă scaunul Sebeș în dietele ardeleni din anii 1834-1835, 1837-1838, 1841-1843 și 1846-1847. În 1856 îl întâlnim ca primar al orașului Sebeș. Ulterior, în anii 1859, 1863, numele său nu mai apare în nomenclatorul funcțiilor din Ardeal (Vezi și: Ela Cosma, *Figuri săsești și austriece din Transilvania (secolul al XIX-lea și Revoluția de la 1848)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008, p. 148);

¹⁰⁰ Ela Cosma, *Figuri săsești și austriece din Transilvania (secolul al XIX-lea și Revoluția de la 1848)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008, p. 146-149;

În ceea ce privește comunitatea română a scaunului Sebeș, centrul agitațiilor era Lanocrăm, unde se răspândesc manifeste, este alungat inspectorul local și notarul comunal, iar românii refuză înscrierea în gărzile cetățenești maghiare și săsești,¹⁰¹ considerate străine intereselor lor, pregătindu-se de "răscoală", cu scopul împiedicării uniunii Transilvaniei cu Ungaria.¹⁰²

În urma celei de-a treia adunări naționale a românilor

¹⁰¹ Românii se opun înrolării în gărzile cetățenești, fără consimțământul forurilor bisericești pe de o parte, iar pe de alta fiindcă ei ascultă doar de poruncile împăratului și nu de cele ale maghiarilor sau ale Universității Săsești;

¹⁰² Ștefan Pascu, Victor Chereșteșiu, *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române, seria C. Transilvania, volum II, 12-29 aprilie 1848*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1979, p. 9;

de la Blaj, Comitetul Național a trecut la organizarea armată în toată Transilvania și așa cum reiese din proiect, s-a propus înființarea a 18 legiuni românești. Prefecturile erau împărțite după sistemul roman, în cete, centurii și decurii. Fiecare legiune avea aproximativ 4000 de oameni și era condusă de un prefect și un subprefect. Cea număra 10 centurii, în frunte cu un tribun și un vice-tribun. Centuria număra 100 de luptători și era condusă de un centurion și ajutorul său vice-centurionul. Decurionul avea 10 oameni, conduși de un decurion.¹⁰³ Cea de-a patra (după renumerotarea din noiembrie a treia) legiune¹⁰⁴ numită

“Sebeșiana”, urma să se organizeze cu românii din satele ce intrau în scaunele săsești ale Sebeșului și Miercurei. În fruntea legiunii sebeșene, în calitate de prefect, a fost numit încă de la sfârșitul lunii septembrie, tânărul Dionisie Popovici Marțian,¹⁰⁵

românești nu a putut fi pusă în întregime în practică. În noiembrie se revine asupra renumerotării legiunilor, iar cea din Sebeș, va fi a treia și nu a patra legiune, cum s-a proiectat la început;

¹⁰⁵ **Dionisie Popovici Marțian:** s-a născut în 1829, la Ponorul Albei. Primele clase le-a parcurs cu tatăl său, care era preot în Ponor, urmând apoi cursurile seminarului ortodox din Sibiu și pe ale renumitelor școli ale Blajului. În anul 1848 avea 19 ani, ceea ce nu l-a împiedicat însă să participe la revoluția română din Transilvania, distingându-se în mod deosebit. A fost numit de către Comitetul Național Român, prefect al legiunii de la Sebeș. După revoluție, termină seminarul de la Blaj, iar apoi studiază științele politice la Viena. Înființând după 1858 la București primul birou de statistică și prima catedră de economie politică din România, este numit prin decret de către Alexandru Ioan Cuza, ca șef al biroului de statistică al Principatelor

¹⁰³ Ion Raica, *op. cit.*, p. 163;

¹⁰⁴ Organizarea militară proiectată la începutul lunii octombrie 1848, cu scopul de a înființa 18 legiuni

elev al școlilor din Blaj.¹⁰⁶ Ordinul de numire l-a primit la 9 octombrie 1848, fiind semnat de August Treboniu Laurian, în care se afirmă următoarele: *“domnul Dionisie Marțian este orânduit prefect al gărzii naționale române din scaunul Sebeșului și Miercurii. Deci, toți frații români din aceste scaune sunt poftiți a asculta de comanda d-lui și a-i sta întru ajutor la toate*

cele trebuincioase”.¹⁰⁷ Ordinul de numire era însoțit de menționarea îndatoririlor pe care le avea Marțian, ca prefect. Acesta trebuia să convingă cât mai mulți tineri să accepte încorporarea în unități ale armatei imperiale pe trei ani; să inițieze acțiunea de dezarmare a gărzii secuilor; să recruteze gardiști, cu precădere din rândurile celor cu posibilități de a se echipa și a-și asigura hrana și să solicite comandantului garnizoanei din cetatea de la Alba-Iulia arme și muniții, pentru înarmarea legiunii.¹⁰⁸

Teritoriul care forma legiunea a treia, cu sediul la

Unite. Devine astfel, părintele și întemeietorul științei statistice românești și a curentului național economic românesc, punând bazele unei orientări economice progresiste în România (Vezi și: Melania Mitu, *Dionisie Pop Marțian- întemeietor al științei și învățământului economic românesc, în Daco-romania, www.dacoromania-alba.ro*; Alin Bogdan Florea, *Tinerii și istoria, Tineri la 1848-1849 în Transilvania, în Buletinul Cercurilor Științifice Studențești*, număr 11, 2005, p. 106);

¹⁰⁶ Gheorghe Anghel, *Din activitatea prefectului Dionisie Pop Marțian și a Legiunii Române din Sebeș în anii Revoluției din 1848-1849 din Transilvania*, în *Apulum*, număr XXV, 1988, p. 395;

¹⁰⁷ Melania Mitu, *op. cit.*, p. 2;

¹⁰⁸ Ela Cosma, Liviu Botezan, Ionuț Isac, Attila Varga, *Biografii istorice transilvane. Dicționar al personalităților Revoluției de la 1848-1849 din Banat și Transilvania (Chipuri dintr-un an de neuitat)*, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 325;

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 53

Sebeș, se întindea în cele trei scaune săsești ale Sebeșului,¹⁰⁹ Miercurei¹¹⁰ și Orăștiei,¹¹¹ cu excepția satelor grănicerești, Cugirul și o parte din Vinerea, ce ținea direct de comanda militară imperială de la Sibiu.¹¹²

Într-o altă scrisoare a Comitetului Național, Dionisie Popovici Marțian, era solicitat să mobilizeze cel puțin 4000 de gardiști ai legiunii sale și cu ei să pornească spre Alba-Iulia, iar de acolo, spre Aiud, pentru

a colabora cu generalul Gedeon la capitularea aiudenilor. În îndeplinirea acestei misiuni, trebuia să asigure cu gardiștii săi paza malului stâng al Mureșului, pentru a înlesni trecerea peste acest râu a luptătorilor ce vor veni dinspre Blaj. La Alba-Iulia s-a întâlnit cu gardiștii veniți din Țara Hațegului, împreună cu care s-a deplasat la Aiud. Întrucât aiudenii fuseseră părăsiți de comitele suprem, baronul Kemény, ei nu au opus rezistență, ci au capitulat, acceptând să răscumpere pacea cu 40.000 de arginți.¹¹³

După aceasta, legiunea comandată de Marțian, va

¹⁰⁹ Scaunul Sebeș: satele Șugag, Căpâlna, Săsciori, Strungari, Pianu de Sus, Pianu de Jos, Lancrăm, Laz și Petrești;

¹¹⁰ Scaunul Miercurea: satele Jina, Poiana Sibiului, Cărpiniș, Reciu, Călnic, Deal, Răhău, Cut și Drașov;

¹¹¹ Scaunul Orăștie: satela Balomir, Bințiți, Băcăinți, Sărăcsău, Valea Mare, Răcătău, Gelmar, Șibot, Vinerea și Vaidei;

¹¹² Gheorghe Anghel, *op. cit.*, p.398; Nicolae Afrapt, *Sebeșul- satul de pe Valea Sebeșului. Monografie istorică*, Alba-Iulia, Editura Altip, 2009, p. 205-207;

¹¹³ Ela Cosma, Liviu Botezan, Ionuț Isac, Attila Varga, *Biografii istorice transilvane. Dicționar al personalităților Revoluției de la 1848-1849 din Banat și Transilvania (Chipuri dintr-un an de neuitat)*, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 326;

Astra Salvensis

contribui la dezarmarea orașelor de pe Valea Mureșului. Ceea ce a stârnit interesul tuturor a fost prezența unei unități de cavalerie, pe care Marțian a organizat-o, aceasta fiind prima formație de acest fel în rândul legiunilor românești din Transilvania. Bunele rezultate, obținute de această formațiune, a determinat Comitetul Național să-i ceară prefectului de la Sebeș înființarea unei puternice unități de cavalerie în prefectura sa, ce s-a dovedit a fi foarte utilă în acțiunile de atac și urmărire a dușmanilor.¹¹⁴

Legiunea a treia va participa în cursul lunilor octombrie 1848-ianuarie 1849 la o serie de campanii și bătălii

desfășurate în toată Transilvania. Cea mai importantă campanie la care a luat parte legiunea a treia, a fost aceea care urmărea dezarmarea gărzilor nobiliare maghiare din orașele Aiud, Turda și Cluj. La această campanie a luat parte și Avram Iancu, Axente Sever, precum și o parte din trupele imperiale din Alba-Iulia. Pe parcursul anului 1849, după înfrângerea imperialilor la Sibiu se schimbă raportul de forțe în Transilvania, încât legiunile românești din zona de câmpie au fost nevoite să caute sprijin în alte zone. Astfel, Marțian a încercat să organizeze o apărare pe valea superioară a Sebeșului, fără a avea succes deplin. În cele din urmă se va retrage în zona Apusenilor, alături de Avram Iancu, pentru

¹¹⁴ Gheorghe Anghel, *op. cit.*, p. 401;

ca după revoluție să se refugieze, cu întreaga familie, în Țara Românească.¹¹⁵

Deoarece trupele legiunii conduse de Dionisie Popovici Marțian, au operat în afara orașului, ne vom opri cu insistență asupra evenimentelor petrecute în jurul și în interiorul orașului, odată cu pătrunderea trupelor generalului Bem¹¹⁶ în Transilvania.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 401-404;

¹¹⁶ **Josef Bem:** s-a născut în anul 1795 la Târnov, în Galiția. A studiat la Cracovia, iar în 1810 a intrat în Institutul militar din Varșovia. În 1812 a servit ca locotenent în armata lui Napoleon, ce urma să atace Rusia. Din 1815 devine adjutant al generalului Bontemps. Mai târziu, este numit profesor la Academia de Artileriști. Până atunci Bem stătuse în grația marelui duce Constantin, vicerege al Poloniei. Din cauza ideilor sale liberale, în 1820, cade în dizgrație, fiind judecat și încarcerat. După moartea împăratului Alexandru I, scapă din închisoare și trece în Austria, unde se ocupă o vreme cu literatura și cu administrarea bunurilor magnatului

După cronica lui Andreas Heitz, primele detașamente maghiare sosesc în oraș la 1 februarie 1849, în frunte cu Kemény Farkas, care ocupă orașul fără rezistență, deoarece garnizoana orașului plecase mai devreme la Alba-Iulia, unde se găseau armatele

Potoczki. În 1831, izbucnind revolta polonezilor, Bem se înrolează în armata răsculaților, cu gradul de maior comandant de artilerie. Pentru curajul și inteligența sa a fost înaintat până la gradul de vicecolonel. În 1832, după înfrângerea polonezilor a trecut în Franța, iar în 1833 Bem a mers în Portugalia, unde în războiul de succesiune la tron, a luptat de partea lui Don Pedro o vreme. În 1848, trece în Austria, când își pune în cap ca să meargă în ajutorul revoluționarilor din Viena, iar prin aceștia și în al ungarilor, ca indirect, să ajute și la răscularea Poloniei, pentru a cărei libertate și restaurare lucrase toată viața sa. După înfrângerea revoluției maghiare, Bem se refugiază în Imperiul Otoman, trecând la mahomedanism, devenind pașă (Vezi și: George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei, pe două sute de ani din urmă*, volum II, Brașov, 1994, p. 340);

imperiale.¹¹⁷ Despre Kemény Farkas, preotul evanghelic Michael Wellmann, după o lungă convorbire avută cu el, ne lasă următoarele notițe în jurnalul său: *“era un om zburdalnic, dar plin de bunătate”*. În ziua de 2 februarie, trupele maghiare părăsesc orașul, îndreptându-se spre Miercurea și Ocna Sibiului.¹¹⁸

Din acest moment, ne relatează Vasile Bologa, *“... românii și sașii se înarmau pe față... au făcut recrutări în sânul lor și au organizat o armată considerabilă. Pentru acoperirea cheltuielilor au aruncat o dare asupra comunelor, pe care poporul o plătea fără nici un murmur. Și făceau exerciții militare ziua și*

noaptea. Ascuția săbii, lănci, coase, pistoale etc...”.¹¹⁹

Cum afirmam mai sus, la 2 februarie trupele maghiare părăsesc orașul îndreptându-se spre Ocna Sibiului. Cu toate acestea se pare, că în oraș a fost lăsată o mică garnizoană maghiară, având rolul să pregătească apărarea, în cazul unei eventuale retrageri, deoarece dintr-un document, emis după înfrângerea trupelor maghiare la Ocna Sibiului, rezultă că *“imperialii îl urmăresc pe Bem, până la Sebeș, distrugându-i baricadele pe care începuse să le ridice”*.¹²⁰

¹¹⁷ Ion Raica, *op. cit.*, p. 164;

¹¹⁸ Theobald Bruno Streitfeld, *op. cit.*, p. 321;

¹¹⁹ Vasile Bologa, *Începutul revoluției de la 1848/1849 în județul Alba*, Sibiu, Tiparul Institutului de Arte Grafice “Dacia Traiană”, 1938, p. 13;

¹²⁰ Ela Cosma, *Nouă luni în Transilvania (decembrie 1848-august 1849)*. Generalul Józef Bem în corespondență, proclamații, documente, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2011, p. 40;

Astra Salvensis

După pierderea bătăliei de la Ocna Sibiului, oștirile lui Bem se retrag peste Păuca-Cut, spre Sebeș, unde sosesc în seara zilei de 4 spre 5 februarie și se cantonează în oraș, deoarece era o iarnă geroasă. A doua zi, dimineața, își făcuseră prezența și trupele imperiale, care atacară orașul din trei părți: la "Poarta Câmpului",¹²¹ la "Poarta de Jos"¹²² și la Poarta din ulița Petrifălăului și-l ocupaseră. Atacul s-a dat sub comanda colonelului Bartels, care reușește să-i scoată pe ocupanți din oraș, revoluționarii maghiari trebuind să se retragă spre Fântâna Împăratului, unde tocmai sosise grosul trupelor lui Bem, superioare din punct de vedere numeric celor câteva

sute de soldați imperiali. În momentul ciocnirii celor două armate, imperialii au fost nevoiți să se retragă, îndreptându-se spre Alba-Iulia. În oraș, se duseră însă lupte aprige de stradă, lăsând numeroși morți și răniți, fapt care-l înfurie grozav pe Bem, când văzu măcelul și porunci să fie incendiat tot orașul. După rugămințile și lămuririle localnicilor, îndeosebi a preotului evanghelic Wellmann, Bem, care avea un suflet bun, a hotărât să se stingă casele aprinse.¹²³ În după-amiaza zilei de 5 februarie începe un nou atac asupra revoluționarilor maghiari, baricadați în cetate, comandat de colonelul Losenau, care-l învinsese pe Bem la Ocna Sibiului și venise

¹²¹ Din spatele grădinii muzeului;

¹²² De lângă fostul local al poștei, azi restaurantul "La Turn";

¹²³ Ion Raica, *op. cit.*, p.164;

Astra Salvensis

pe urmele acestuia. Despre acest moment, George Barițiu, nota următoarele: *“Losenau văzând că insurgenții sunt decizi a se apăra în cetate, a încercat să spargă o poartă cu tunurile, care însă fiind de calibru mic, n-au avut nici un success. Așa lui Losenau îi rămăsese ca să aștepte grosul corpului, comandat de Puchner, care sosise abia a doua zi... generalul Puchner, în loc de a dispune tunurile de calibrul cel mai greu, ca să spargă porțile și chiar o parte din murii cei mici și în loc de a comanda o parte din trupe pe din jos de cetate, ca să țină calea fugarilor, trimite un ofițer în calitate de parlamentar cu o proclamațiune la Bem, pe care-l provoacă, ca pe lângă condițiuni favorabile, să depuie armele... Bem îl dă în grija lui Grigore Bethel, care-l ține de vorbă cu secături o oră întreagă până când*

Bem scoate oastea pe drumul spre Orăștie”.¹²⁴ Referitor la acest episod, Andreas Heitz, relatează că Bem ar fi declarat *“că îi este foarte recunoscător lui Puchner, dar ca strateg, Puchner, nu prețuiește mult”*.¹²⁵ Astfel, prin această stratagemă, trupele revoluționare maghiare reușesc să părăsească orașul, evitând o confruntare cu imperialii, îndreptându-se spre Simeria.

În tot acest timp, populația orașului și a localităților limitrofe, care stătea *“cu carele încărcate cu cele mai de lipsă spre a-și trimite muierile și copiii către păduri și munți, îndată ce vor simți că se*

¹²⁴ George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei, pe două sute de ani din urmă*, volum II, Brașov, 1994, p.435-436;

¹²⁵ Theobald Brunos Streitfeld, *op. cit.*, p. 324;

apropie unгурii”,¹²⁶ se refugiase la Râpile Roșii, iar de aici la Seușă, la nord-est de Sebeș, pe malul stâng al Mureșului.¹²⁷ Un astfel de moment, în care populația Lancrămului a trebuit să se refugieze din cale revoluționarilor magiari, este relatat în romanul *Alexă a'boldașului*, în care Galia Henegariu relatează următoarele: *“un pâlc de oameni se strânsese în jurul unui bărbat lat în spate, înalt, cu părul creț, castaniu și față rotundă. Era Toma Trifu, zis Holbură...Toma, cu ochi fulgerători, sprâncenele crunt îmbinate și minte oțelită, se gândea la sfatul pe care-l va da. Toți credeau în el și așteptau dezlegarea, căci era jude. El știa că*

¹²⁶ Ioan Piso, *Amintiri din revoluțiunea anilor 1848-1849*, în Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, *Revoluția de la 1848 din Transilvania în memorialistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 426;

¹²⁷ *Ibidem*, p. 325;

arma lui va fi doar toporul, coasa și securea. Credea în împărat și izbânda austrieșilor. Căuta spre dealurile albastrii din spatele Sebeșului, se uită apoi la cei adunați și le spune: - Om porni cătră munte!”.¹²⁸ Se pare că acest grup se refugiase în zonele muntoase ale Șugagului.

Amintim, la acest punct, un episod destul de interesant și emoționant, totodată, petrecut la Simeria. Jumătate din comună se găsea în mâinile lui Bem, iar cealaltă jumătate o ocupase Puchner, care plecase în urmărirea revoluționarilor. În armata lui Pucher, lupta și meșterul Wellmann din Sebeș, care este trimis de comandant în recunoaștere de-a lungul unei străzi, care făcea un unghi

¹²⁸ Galia Henegariu, *Alexă a'boldașului*, București, Editura Vreamea, 2003, p. 14;

drept cu cealaltă stradă, pe care venea în același timp și în același scop un ofițer francez, ce lupta de partea lui Bem. La colțul străzii se găsiră deodată, față în față, cei doi combatanți rivali, care ridicară îndată puștile pentru a trage, când ofițerul francez strigă: *"Halt!"*, lăsând pușca în jos, ceea ce instinctiv făcu și tânărul sebeșean. Francezul se apropie de soldat, își ia punga de mărgelă plină de tutun fin, i-o legă lui Wellmann de cureaua cingătorii, apoi luă punga soldatului, lucrată din burduf de piele, încărcată cu mahorcă (tutun de lulea) și și-o lega lui. Îi întinse mâna prietenește și spuse ceva în franțuzește: *"De ce să murim, cui folosește acest lucru? Putem trăi cu toții liberi"*. Apoi se despărțiră, întorcându-se fiecare la ai săi. Amintirea

acestui episod a rămas vie în tradiția orașului Sebeș peste trei-patru generații și chiar până în zilele noastre.¹²⁹ De altfel, punga primită de tânărul sebeșean, încă se mai află în colecțiile muzeului, păstrată la loc de cinste, alături de relatarea acestuia.

La 9 februarie a avut loc bătălia de pe Strei, soldată cu o nouă victorie a imperialilor. Deși învingătoare, armata lui Puchner se retrase, din lipsă de muniții, din nou la Sebeș, unde generalul vroia să-l aștepte și să-l atace pe Bem, care primise întăriri însemnate din Ungaria. În acest timp, Bem înaintase, în cursul nopții, prin Vinț, Oarda, Roșia și Hasag până în inima țării, așa încât la 11 februarie, armata lui Pucher se întoarse la Sibiu. La 11 martie, Bem

¹²⁹ Ion Raica, *op. cit.*, p. 165;

Astra Salvensis

cucerește Sibiul și începe asediul cetății Alba-Iulia. În acest context, orașul Sebeș, care controla drumul spre Alba-Iulia, a fost nevoit să primească o garnizoană maghiară permanentă.¹³⁰ Din cronică lui Andreas Heitz, știm că la 28 martie, o delegație a magistratului și a comunității, predaseră lui Bem o declarație de supunere, orașul având *“ocazia când putea să-și arate loialitatea și recunoștința pentru protecția de care se bucurase din partea lui Bem, cu prilejul atacului din februarie”*.¹³¹ Cu toate acestea, însă, rechizițiile

neconținute de saci pentru camuflarea bateriilor, pâine, slănină, carne, fân, vin, și încărtiruirile deveniseră, cu timpul, o povară destul de greu de suportat. În curând se iviră și însoțitorii obișnuiți ai războiului, holera și tifosul. Nu există nici o zi în care din spitalul, instalat în casa sasului Kissling, să nu fi fost dus un mort la cimitir.¹³²

La 2 și 3 aprilie, orașul este bombardat, din nou, de trupele imperiale, fiind ocupat de acestea. În perioada 12-20 aprilie imperialii cantonează aici un batalion de infanterie, ce venea în ajutorul armatelor care luptau pentru despresurarea cetății Alba-

¹³⁰ Theobald Bruno Streitfeld, *op. cit.*, p. 326;

¹³¹ Și Sebeșul îi devenise drag lui Bem și toți cetățenii îl stimau pentru bunătatea lui. Fusesse cazat chiar în casa parohială. Sandor Petöfi era adjunctul lui Bem și pe timpul asediului orașului Alba-Iulia, revenea adeseori la Sebeș (unde se pare că la începutul lunii aprilie a scris poezia *Ki gandolná, ki mondana-Cine s-ar gândi, cine ar spune*);

¹³² Theobald Bruno Streitfeld, *op. cit.*, p. 327;

Iulia, ocupată de armatele lui Bem.¹³³

La 24 iulie asediul orașului Alba-Iulia fusese ridicat, iar trupele maghiare se retrag spre Lancrăm și Sebeș.¹³⁴ Ce a însemnat mutarea la Sebeș a acestor trupe, se poate vedea dintr-o scrisoare datată la 12 august 1849, pe care judele regesc, Samuel Meister, a scris-o din Sebeș soacrei sale, Anna Herbert, care locuia la Sibiu: “... de mai bine de trei săptămâni s-a retras corpul care împresurase cetatea din Alba-Iulia și săracul Sebeș avea fericirea să primească 5000 de ostași, acel Sebeș care din octombrie 1848 trebuia să găzduiască neconținut trupe, care au trecut pe aici, ori garnizoane puternice. Nimeni nu-și poate închipui cum am fost

exploatați și cum am sărăcit. Nu numai pungile și cămărilor-s goale. Ducem lipsă de vase de bucătărie, de tacâmuri, de pături, de mii și mii de lucruri mărunte, care au dispărut încetul cu încetul și pe care, dacă ai vrea să ți le cumperi din nou, nu le poți găsi aici. Din câmp ne-au dus clăile de grâu în tabără și le-au ars, din grădini ne-au furat fânul și legumele, din garduri au făcut foc. În fiecare uliță a orașului era încărtiruit câte un batalion pentru care cetățenii trebuiau să fiarbă, așa încât în unele case li s-a dat de mâncare la 20-30 inși. În casa mea s-a întâmplat cazul de am fost nevoiți să ospătam la miezul nopții 85 de oameni, nesocotind ofițerii care locuiau la noi...”¹³⁵

¹³³ Ion Raica, *op. cit.*, p. 166;

¹³⁴ Theobald Bruno Streitfeld, *op. cit.*, p. 328;

¹³⁵ *Ibidem*, p.328-329; *Briefe aus den Jahren 1848 und 1849, mitgeteilt vom H., in Korrespondenzblatt des vereins für siebenbürgische Landeskunde, XXIV, Jahrg. 1901, p. 111;*

O altă bătălie de mare anvergură se dă la Sebeș în 2 august, între trupele austriece, comandate de generalul Lüders și corpul comandat de Béke, care avea 6000 de ostași, 300 husari și 23 de tunuri. La această luptă participă și garnizoana cetății, reîntoarsă în oraș. După o lungă luptă, armatele revoluționare maghiare sunt înfrânte și dezarmate. La 6 august se auziră din nou bubuituri de tun dinspre Sibiu. Armatele lui Bem se retrăgeau dinspre Sibiu, înaintea armatelor țariste, chemate în ajutor de către împăratul de la Viena. În aceeași zi spre seară, armatele revoluționare maghiare părăsesc orașul, plecând spre Orăștie.¹³⁶ După aceste

evenimente, se va da lupta de la Șiria, de unde Bem pleacă în Turcia, unde își va petrece restul vieții. Ostilitățile se încheie, iar Sebeșul intră iarăși în atmosfera de pace.¹³⁷

Bilanțul revoluției a fost unul trist, pentru toate naționalitățile Transilvaniei: zeci de mii de morți, sute de locuințe arse, bunuri prădate etc. Jertfele revoluției de la 1848/1849 se soldează în urma luptelor de la Sebeș, cu 205 morți. În anul 1908, cu ocazia comemorării unei jumătăți de secol de la revoluție, casina maghiară din localitate ridică monumentul comemorativ de la intrarea în cimitirul romano-

Sebeș. Atunci nu puțini ofițeri maghiari fură recunoscuți de către cetățenii orașului și ajutați cu haine, merinde și poate chiar cu bani. Numai o mică parte a acestora va reuși să evadeze, doar pentru a asista la catastrofa de la Șiria;

¹³⁷ Ion Raica, *op. cit.*, p. 166-167;

¹³⁶ Se pare că prizonierii luați de trupele țariste au fost încărtiruiți la

catolic, care reprezintă simbolic un leu care doarme, în amintirea soldaților căzuți.¹³⁸

Din punct de vedere demografic, populația orașului scade considerabil, pentru acele vremuri. Din documentele epocii, cunoaștem că înainte de anul 1848, orașul număra circa 5200 de suflete, pentru ca în recensământul efectuat în anul 1850,¹³⁹ populația orașului să numere cu aproape 700 de persoane în minus.¹⁴⁰ Printre cauzele acestei scăderi, drastice, a populației se numără, cum afirmam, numeroasele lupte purtate în interiorul și în jurul orașului, precum și izbucnirea unei

puternice epidemii de holeră, care a decimat populația orașului.¹⁴¹

Treptat, orașul, precum și satele și comunele aparținătoare, revin la normal, însă, pierderile, rănilor și durerile pricinuite de evenimente s-au vindecat cu greu. Mai târziu s-au plătit și despăgubiri, mai ales pentru proiziile predate rușilor, dar aceste despăgubiri nu s-au repartizat întotdeauna după dreptate, unii rămânând săraci, pe când alții s-au îmbogățit de pe urma acestora. Pentru copiii și tinerii, martori ai evenimentelor, conform lui Andreas Heitz, revoluția a însemnat pierderea *“unui an din viață, pentru că în anul acesta*

¹³⁸ Ion Raica, *op. cit.*, p. 169;

¹³⁹ Primul de acest fel;

¹⁴⁰ *“Recensământul din 1850. Transilvania”*, ediția a II-a revăzută, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2004, p. 30-31;

¹⁴¹ Gheorghe Maniu, Nicolae Dănilă, Nicolae-Marcel Simina, *Sebeșul de altădată*, Sebeș, AlbaPrint, 2002, p. 10-11;

Astra Salvensis

*nu s-au făcut promovări, dar ceea ce am câștigat ca maturitate de gândire și experiență de viață a compensat din plin această pierdere”.*¹⁴²

Încheiem, prin a afirma că prezentul demers, bazat mai cu seamă pe surse secundare, articole, studii, lucrări și monografii dedicate istoriei orașului Sebeș și implicit momentului 1848/1849, departe de a fi complet, propune o perspectivă și un punct de vedere, asupra implicării orașului în aceste evenimente, completând informațiile generale, referitoare la istoria politică, militară, dar și cele privind viața cotidiană în condiții de război. Departe de a fi complet epuizată, tematica, lasă câmp

deschis viitoarelor cercetări privind reconstituirea acestor momente.

¹⁴² Theobald Bruno Streitfeld, *op. cit.*, p. 329;

„ICOANA” CARE UCIDE

Grigore-Toma Someșan¹⁴³

This article is a theological analyze of the importance of the icons and of the danger represented by the kitsch. The author uses works of great writers like Joseph Ratzinger, Leonid Uspensky, Boris Bobrinsky, Ioan Bizău or Nikolay Tarabukin to sustain his ideas and proposals. The material is a real signal for the christians of today, which are called to resist in front of the asalt of kitsch.

Key words: kitsch, Leonid Uspensky, idol, icon.

Împărăția kitsch-ului

Creștini fiind nu avem dreptul să adoptăm sfiala struțocămilei, ci trebuie să redescoperim curajul nonconformismului în fața tendințelor lumii opulente¹⁴⁴, și

¹⁴³ Student, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. e-mail: somesan_grigore91@yahoo.com.

¹⁴⁴ Joseph cardinal Ratzinger, papa Benedict al XVI-lea, *Raport asupra*

aceasta în ciuda faptului că, omenirea trece printr-un moment greu și că adesea avem impresia penibilă că forțele răului au supremația sau cum ar spune Ratzinger *prin niște fisuri a intrat fumul Satanei în templul lui Dumnezeu*¹⁴⁵. Conștienți fiind de slăbiciunile noastre și de imensa responsabilitate a mesajului Hristic încredințat nouă spre propagare, trebuie să avem acel *spirit critic*, ca să preiau o cunoscută expresie a lui Lossky.

Un spirit critic și un ghid al artei eclesiale ar fii mai mult decât bine-venit, pentru a *alunga urâtenia din localurile sfinte*¹⁴⁶, și a demonstra odată

credinței, în colocviu cu Vittorio Messori, trad. Mihai Patrașcu, Ed. Sapientia, Iași, 2011, p.13.

¹⁴⁵ *Ibidem*, p.135.

¹⁴⁶ Mihail Neamțu, *Bușnița din dărâmături. Insomnii teologice în*

pentru totdeauna lumii postcomuniste, care continuă să mutileze chipul omului prin programe școlare, corupție și pornografie (ne)legalizată(emisiunile TV), că icoana nu este o *fiiică a veacului* ci este *una dintre cele mai importante realizări ale spiritului uman converit la adevărul Evangheliei*¹⁴⁷, iar pocirea ei și adopția kitsch-ului înseamnă un analfabetism de prost gust și o erezie hristologică, propagată prin imagine, contra căreia nu se ridică nimeni să o condamne.

Mă doare această tăcere a oamenilor avizați să condamne moartea lui Dumnezeu în artă, mai ales

România postcomunistă, Ed. Polirom, 2008, p.165.

¹⁴⁷ Leonid Uspensky, B. Bobrinskoy, Ioan Bizău, *Ce este icoana*, trad. Vasile Manea, Ed. Reîntregirea, Alba -Iulia, 2005, p.165.

atunci când văd cum sfinții de pe pereții Bisericii au devenit purtători de candelabre, întrerupătoare, prize întâlnite în neadegvate părți ale trupului, agățarea unor tablouri cu tentă religioasă în locul icoanelor, pictarea icoanelor surogat care se caracterizează prin reproducerea proastă a unor icoane celebre ori, *chipul-icoană nu este imitație, nu este simbol, ci revelație, rugăciune exprimată prin imagine*¹⁴⁸.

Cenzura bunului simț lipsește cu desăvârșire chiar și în arata bisericească. Lipsindu-ne acel *spirit critic* vom pierde contactul cu Tradiția, *decadența icoanei ortodoxe a început-după cum observă părintele Ioan Bizău- nu atât cu stricăciunea stilului bizantin, ci în primul*

¹⁴⁸ Nikolai M. Tarabukin, *Sensul icoanei*, trad. Vladimir Bulat, Ed. Sophia, București, 2008, p.41.

*rând cu tratarea unor subiecte care aveau antecedente în Tradiție*¹⁴⁹. Despre sloganurile născute în minți înfierbândate de putere - același slujitor al altarului afirmă despre sloganul iluminist *artă pentru artă*, - că este *demolator și generator de opere mediocre și nocive din punct de vedere spiritual, nu poate fi aplicat icoanei, tocmai pentru că ea aparține unuei realități care subzistă dincolo de limitele estetice și funcționale ale operei de artă*¹⁵⁰.

În ceea ce privește tabloul religios, el este arena unde se întâlnesc doi subiecți, privitorul și pictorul, în cazul icoanei este total opus, ea fiind *o scară de suiș către Arhietip*¹⁵¹,

icoana nu atrage, nu fascinează, nu e molipsitoare și apăsătoare, ea poate fi o chemare, dar fără doar și poate este Calea prin excelență, este o scară întocmai celei văzută de patriarhul Vechiului Testament, pe care coboară și urcă îngerii. Dacă tabloul se limitează la conținut, în icoană conținutul este absorbit se sacru, este îndumnezeit.

Icoana este rugăciune exprimată prin imagine. Aici se cuprinde distincția fundamentală dintre tablou și icoană. Tabloul este legat de numele autorului. Icoana este anonimă(chiar dacă se cunosc icoane pictate de pictori celebri). *Ne putem apropia prietenește de un tablou, icoanei ne supunem*¹⁵² sau după cum spunea Daniel Rousseau, parafrazându-l pe Ioan de

¹⁴⁹ Leonid Uspensky, B. Bobrinskoy, Ioan Bizău, *op.cit.*, p.178.

¹⁵⁰ *Ibidem*, p.180.

¹⁵¹ Nikolai M. Tarabukin, *op.cit.*, p.84.

¹⁵² *Ibidem*, p.83.

Kronstadt: Dacă un creștin privește deseori cu dragoste și evlavie icoana Domnului nostru Iisus Hristos, a Preacuratei Sale Maici și a sfinților, sufletul său va primi trăsăturile duhovnicești ale chipului contemplat cu dragoste: blândețe, smerenie, milostivire și cumpătare. Când contemplăm deseori icoanele și îndeosebi viața Domnului și a sfinților Săi, cum ne vom schimba, cum vom ajunge tot mai sus ¹⁵³.

Referindu-ne la kitsch, vom spune că acesta este un fenomen eretic prezent în cele mai multe biserici, nemaivorbind de casele

¹⁵³ Daniel Rousseau, *Icoana - Lumina Feței Tale*, trad. Măriuca Alexandrescu, Ed Sophia, București 2004, p 141.

credincioșilor, care lipsiți de elementara cateheză, se închină unor obiecte care nu au nici o legătură cu treascendentul, care nu au corespondent divin, cum ar spune părintele Galeriu, aceasta nu din vina lor, ci mai ales a slujitorilor bisericii care nu spun enoriașilor că nu tot ce este strălucitor face parte din Împărăția lui Dumnezeu și că numai anumite păsări sunt atrase de obiectele strălucitoare, că Mântuitorul nostru nu este acel Iisus din Galileia împărțind (sau împărțit) pe stradă fluturași cu inimioare, jubilând cu destăinuri intime de tipul *I love you*.

Mă îngrozesc când ascult predicatori care vorbesc despre orice, dar nu despre complexele audienței. Ei își vor

binele, vor să-și câștige noi enoriași provocând un fel de secularizare, vorbind sofisme de genul: Iisus vă dorește în mod jovial o zi frumoasă, iar noi ne dorim confortul psihologic.

Kitsch-urile, nu numai că sunt de prost gust și denotă un analfabetism dar și strâmbă credința omului, o mutilează, o arunca-n erezie. Iată cum definește doamna Palade acest fenomen: *Kitsch-ul este un fenomen specific pervertirii estetice de orice fel. Termenul kitsch este de origine germană, desemnând arta de prost gust, de mântuială (kitschen= a face ceva de mântuială)*¹⁵⁴.

Teologul Neamțu Mihail definește kitsch-ul, ca *un diapazon fals, kitsch-ul pornește*

*mereu pe picior greșit...el păstrează contactul cu tradiția tot atât cât gustul apei de izvor se păstrează într-o sticlă de plastic industrial...*¹⁵⁵. Cu siguranță afirmația poate fi considerată una dusă în extremă, dar dacă ținem cont de realitatea că: *decăderea icoanei din asemanare este fenomenul unei crize majore a conștiinței creștine în ceea ce privește vocația ultimă a omului și înțelegerea dimensiunii iconice a creației lui Dumnezeu*¹⁵⁶, atunci ne dăm seama de gravitatea închinării noastre la un kitsch, ne dăm seama ca este icoana care ucide. Dacă, *icoana mă înscrie în dinamica regăsirii de sine, mă pune la lucru, îmi dă idei în găsirea unei noi definiții a sinelui, în utilizarea libertății pentru a-mi sculpta*

¹⁵⁴ Mihaela Palade , *Iconoclasmul în actualitate* , Ed Sophia, București, 2004, p. 132.

¹⁵⁵ Mihail Neamțu, *op.cit.* pp.123-124.

¹⁵⁶ Leonid Uspensky, B.Bobrinskoy, Ioan Bizău, *op.cit.* p.165.

Astra Salvensis

*chipul cel nou*¹⁵⁷, kitsch-ul, îmi alterează icoana interioară.

Ținând cont de această realitate nu vom mai cumpăra din pelerinaje, suveniruri religioase de prost gust cum ar fi, tricouri, batiste, cravate, mai nou lenjerie intimă, ornamentate cu chipuri ale sfinților, Hriști care fac cu ochiul de pe ținute vestimentare.

De asemenea în Țara Sfântă poți închiria o cruce și o cunună de spini și te poți fotografia purtându-le, sau poți cumpăra o ilustrată în care Iisus îți face cu ochiul, fără ca vreun turist să se scandalizeze ! Există chiar și salamuri cu chipul Mântuitorului pe etichetă, după cum poți cumpăra și sticlute cu lacrimile Maicii Domnului sau

*bucăți generoase din lemnul Sfintei Cruci, după cum consemna Cristian Tabără.*¹⁵⁸

Dacă examinezi cu atenție pictura unor Biserici nu ai senzația că te aflii în Ierusalimul ceresc, aceasta din cauza unor improvizații, completări sau adăugiri, spre exemplu: în perioada sărbătorilor mari unii preoți împodobesc Iconostasul cu tot felul de luminițe, după părerea mea cine face astfel, se aseamănă unui idiot care vrea să pună luminițe în jurul soarelui. Concluzionând am putea spune, că ne ascudem adesea rănile sufletești în spatele unor măști, în spatele kitsch-ului, în spatele unor pogorăminte. În loc să încercăm să ne vindecăm

¹⁵⁷ Theodor Damian, *Implicațiile spiritual ale teologiei icoanei*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003, p.165.

¹⁵⁸ Cristian Tabără , "Pelerinaj, turism sau altceva ?" , în *Lumea credinței*, august, 2002, pp. 30-31.

aceste răni, turnând pe ele focul harului în Taina Spovedaniei, noi le ascundem, sperând ca timpul să le vindece. Cu siguranță nu se va întâmpla așa, ci din contră, vom ajunge să credem în kitsch, să credem că este un etalon.

Ne rămâne totuși speranța că noile generații vor izbuti să depășească amatorismul facil care alimentează astăzi grosul comerțului cu icoane menite a satisface privirile lipsite de discernământ duhovnicesc.¹⁵⁹

3. Icoana ca mijloc de întreținere a spiritualității

Într-o lume care mai degrabă ascunde, decât revelează fața lui Dumnezeu,

¹⁵⁹ Leonid Uspensky, B. Bobrinsky, Ioan Bizău, *op.cit.*, p.172.

Biserica are misiunea de evidențierea străveziului creației, ca să împrumut frumoasa expresie a părintelui Stăniloae, sau de a adopta poziția marelui Dostoievski, care *opune ateismului, nu o dialectică, ci un chip, icoana lui Hristos*¹⁶⁰.

Aceasta o putem deduce din cartea Frații Karamazov, mai precis din întâlnirea starețului Zosima cu Alioșa, când îi spune *te-am trimis la el (la Dimitri) , Aleksei, fiindcă m-am gândit că aspectul blând al chipului tău de frate îl va ajuta*¹⁶¹.

Pe aceiași idee merge și Bulgakov care spune undeva că omul poate cunoaște imaginea Lui Hristos pentru că

¹⁶⁰ Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin. Vol.IV. Omul și destinul său în filosofia religioasă rusă*, trad. Maria-Cornelia Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2002.p. 23.

¹⁶¹ F.M.Dostoievski, *Frații Karamazov*, Vol I, trad.Elena Vizir, Ed.Adevărul, p.476.

el însuși o poartă, dacă este așa, îmi dau seamă că majoritatea dintre noi am pierdut demnitatea de om alterând din ce în ce mai mult chipul din noi.

Din păcate chipul blând al sfinților din icoane și modul iconic de trăire a adevăraților creștini deranjează astăzi pe multă lume și se pare ca iconoclastii revin în forță, iar Biserica nu mai are iconoduli precum Teodor Studitul și nici limpezimea discursului precum Ioan Gură de Aur, ci se amăgește cu comunicate în care nu transpare decât o limbă de lemn și incapacitatea de a răspunde în comuniune, sau dacă vreți, nu au răspuns iconic.

Altele au fost reacțiile teologilor laici, îl amintesc aici pe profesorul Radu Preda, care

printr-un discurs modern presărat cu subtile și indispensabile explicații și dezvoltări teologice, reușește să impună radicalitatea creștinului iconodul. Iată ce spune el despre iconoclasmul românesc: *departe de a simboliza orientarea progresistă și europeană a celor care îl promovează, iconoclasmul românesc este mai curând un trist spectacol animat de figuri scoase din frigiderul ideologic al istoriei*¹⁶².

Pentru că totul trece prin partid, unii politicieni, credincioși, de altfel, au încercat să injecteze alegătorilor o doză de misticism, așa că au imprimat pe spatele icoanelor, însemnele partidului, demonstrând încă o

¹⁶² Radu Preda, *Semnele vremii, Lecturi social-teologice*, Ed.Eikon, Cluj-Napoca, 2008, p.95.

Astra Salvensis

dată că șoimii patriei pot devenii porumbeii creștinismului. Încurcate-s căile Domnului !

Atunci când meditezi într-o biserică împodobită cu tablouri religioase, iar preotul vorbește o păsărească de nici Francisc de Asissi nu o înțelege, te cuprinde un sentiment de groază, de frică și îți dai seama de un adevăr: cât de abandonată este omenirea. Atunci te întrebi, unde sunt acei oameni care propoveduiau o radicalitate evanghelică?, acele picturi care te fac să te supui în fața lor, unde au dispărut? Răspunsul...în muzeu sunt icoanele, sau mai grav, zac prăfuite în depozitele parohiilor fără ca cineva să-și scoată praful din ochi și să valorifice spiritual acele

obiecte care nu au strălucire lumească ci una dumnezeiască, iar persoanele cu vericalitate sunt în icoane. Concluzia.....avem nevoie de o stâncă la care să ne raportăm, să ne sprijinim. Stânca este Hristos sau orice persoana care este în Duhul Lui Hristos și orice Adevăr propagat de El, în cazul de față, Icoana.

Icoana este misterul sfânt a lui Dumnezeu, un grăunte de grâu evanghelic care cade în lume și nu se identifică cu lumea ci o fermenteză, transfigurandu-o sau facându-o să parcurgă drumul de la profan la sacru, deci este nevoie de acel dinamism întru Hristos sau epectază.

Dacă acceptăm afirmația *icoana ca ferment al lumii*, atunci când vom merge să I ne închinăm, ne vom

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 75

cerceta conștiința ca nu cumva să fim noi înșine asemenea lui Iuda, care prin sărutare își vinde Învățătorul? Dacă întrebarea stăruie în mintea noastră trebiue să ne pregătim unui nou val de persecuții iconoclaste fiincă vom impune modelul trăirii iconice, care va deranja și mai mult societatea fiindcă icoana dezvoltării omului modern atribuțiile sale: ea este realistă și simbolică, personală și comunitară, temporală și eshatologică...prin aceste atribuții icoana stă împotriva relelor și bolilor lumii noastre: violența, corupția, pierderea orientării, spiritul de posesiune.¹⁶³

Din afirmația de mai sus, am putea trage învățătura ca icoana ar fi o oglindă asemenea celei propuse de

Oscar Wilde¹⁶⁴ și Jaroslav Pelikan, atunci când face referire la marii reformatori¹⁶⁵, jonglând cu metafora/minciuna *oglanda celui vejnic*, însă icoana nu este oglinda a omului, ea este fereastră către Absolut sau cum spune Špidlík *capacitatea de a face văzut pe altul în unul...profundimea și măreția a aceea ce se vede în unul, care are funcție de simbol al altuia*¹⁶⁶.

Trăind într-o lume pe care ar fi invidios Caligula, patronul conceptului lărgit de sexualitate, o temă dificilă chiar și pentru autorii de literatură pornografică ai secolului XX devine banalitate în România

¹⁶⁴ Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*, trad. D. Mazilu, 1969.

¹⁶⁵ Jaroslav Pelikan, *Iisus de-a lungul istoriei, locul lui în istoria culturii*, trad. Silvia Palade, Ed. Humanitas, 2000.

¹⁶⁶ Tomáš Špidlík, *op.cit.*p.292.

¹⁶³ Theodor Damian, *op.cit.* p.202.

contemporană¹⁶⁷, în care aproape totul se tâlcuiește în cheia hermeneuticii sexuale, iar în fiecare zi primim *lecția de anarhie etică și analfabetism estetic în vecinătatea surâzătoare a prnografiei, onanismul privirii care împlinește figurametafizică a monadei*¹⁶⁸, icoana este o realitate imperios necesară ființă ea ne propoveduiește postul ochilor. Rostul iconografiei fiind, după John Brech, acela de *a da minții și inimi hrană cerească, hrana curăției, a binecuvântării și sfințeniei. Pornografia este o iconografie demonică. Ea corupe mintea cu imagini care provoacă*

*stricăciune în adâncul sufletului. Pornografia creează diferență*¹⁶⁹.

Icoana ortodoxă prin simpla ei prezență condamnă pornografia, și ne dă un alt model, de spiritualizare a chipului, nu de sezumanizare, ne prezintă demnitatea omului și originea sa divină, ori după cum spune prof. Damian, icoana este cel mai psiholog, ființă ea ne arată cum este omul în realitate¹⁷⁰ pe când icoana demonică sau cea care ucide, anume pornografia, arată că o parte din oameni deși sunt de origine divină se îndreaptă cu pași repezi spre animal. Remediul : *dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul*

¹⁶⁷ Mihail Neamțu, *Elegii conservatoare, Reflecții est-europene despre religie și societate*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009, p.92.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p.174.

¹⁶⁹ John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. Irineu Pop Bistrițeanul, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2007, p.131.

¹⁷⁰ Theodor Damian, *op.cit.* p54.

din mădularele tale decât tot trupul tău să fie aruncat în gheenă(Matei, 5, 29).

Icoana ca realitate divină emană o frumusețe aparte care este în opoziție cu „frumusețea”(să fim serioși, frumusețea nu se află în miezul căutării contemporane) emanată de maidan, unde zi de zi suntem obligați să suportăm, culorile curcubeului așezate pe capetele domnișoarelor, unde vedem fețe triste dar bine ascunse sub masca fardurilor, mai grav chiar și bărbații recurg la asemenea practici, insistând să ne arate o frumusețe inexistentă, umblând cu cioara vopsită, cum ar spune românul. Ei bine, icoana demasca această falsitate.

Cu referire la frumusețe și la rolul ei primordial în lume,

Dostoievski spunea, parafrazez : știți că omenirea se poate lipsi de englezi ,se poate lipsi de Germania, că nimic nu e mai ușor decât să se lipsească de ruși, că nu are nevoie pentru a trăi nici de știință, nici de pâine, ci că doar frumusețea îi este indispensabilă, căci fără frumusețe n-ar mai fi nimic de făcut în această lume. Aici e întregul mister, toată istoria se cuprinde în ea¹⁷¹, sau cum remarca în altă parte: *Frumusețea va mântui lumea.*

Un alt atu al icoanei este și cel pedagogic, spun un atu fiincă astăzi marea majoritate a oamenilor sunt obișnuiți cu cititul prea puțin sau în cazuri fericite preferă doar articolele sumare, sloganurile preconcepute, cărțile cu un

¹⁷¹ F.M.Dostoievski, *Demonii*, trad. Gane Nicolae, Ed. Polirom, 2012.

Astra Salvensis

limbaj ușor, gen romane polițiste, nu sunt împotriva lor și nici a cititorilor lor, dar în acest caz icoana ar trebui să aibă un succes teribil deoarece *ceea ce este scriptura pentru cei care știu să citească, aceea este pictura pentru cei neînvințați*, spunea undeva Grigorie cel Mare. Sf. Ioan Damaschin, deasemenea, recunoaște rolul învățătoresc al icoanelor atunci când afirmă *nu am prea multe cărți și nici nu am timp liber pentru a citi înșă...podoaba picturii mă atrage să mă uit, îmi desfată vederea ca o livadă*¹⁷².

Într-o țară unde natalitatea este în scădere (și din pricina avortului), și în care nu se oferă un trai decent, facilitând astfel emigrarea, sentimentul singurătății este la el acasă.

¹⁷² Ioan Damaschin, *Cele trei tratate împotriva iconoclaștilor*, trad. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, 1998, p.30.

Într-un astfel de mediu icoana ne vine în ajutor, uzurpând plictisul care denotă, după spusa celebră a lui Cioran, o boseala de el însuși, și ne propune o restaurare a relațiilor reinventând comuniunea¹⁷³, o comuniune ce se înfăptuiește numai prin legătura unui centru, care poate fi icoana, sau altarul după cum spune părintele Bizău: *altarul ca releu*.

Concluzionăm prin a spune că teologia și spitalitatea icoanei ajută la restaurarea persoanei umane, arătându-o așa cum este ea, unică și neprețuită în fața lui Dumnezeu făcându-ne să înțelegem demnitatea preoției împărătești la care ne cheamă Petru, adică să distingem între public și popor și totodată ne învață că *Adam are altă față* nu

¹⁷³ Theodor Damian, *op.cit.* p.47.

cea arătată de lumea contemporană *de aceea înnoirea lui începe cu dezbrăcarea*¹⁷⁴: *Dezbrăcați-vă de omul cel vechi* (Efeseni, 4,22) deci icona ne spune ferm că omul nu este o simplă entitate biologică sau o construcție spirituală, ci o *operă simbolică, hristoforă, întrucât Hristos a venit nu numai pentru noi, ci și în noi.*¹⁷⁵

Pentru mine este cert: icoana poate arunca lumină peste infernul lumii.

¹⁷⁴ Ioan Bria, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, Ed.România Creștină, București, 1999, p.116.

¹⁷⁵ *Ibidem.*

Închisoarea - spațiu de
opresiune și supraviețire
în lucrarea autobiografică
Insula Robinson de Ion

Eremia

Iușan Adrian Cosmin¹⁷⁶

In this article, the author analyses the work of captain Ion Eremia, imprisoned by the communists, who discover there the Good and a lot of reasons for survive. He realizes an interesting presentation of this important book and of the communisms repressive system.

Key words: pray, punishment, communists, captain, imprisoned.

Cine a fost Ion Eremia?

Ion Eremia (n. 5 mai 1913, Constanța - d. 23 februarie 2004, București) a fost un general, scriitor și deținut politic în regimul comunist,

¹⁷⁶ Student, Facultatea de Istorie și Filosofie din Cluj-Napoca. e-mail: iusanadrian@yahoo.com

supranumit „Soljenițin al românilor”¹⁷⁷. A absolvit cursurile Liceului Militar din Chișinău, apoi pe cele ale Școlii Militare de Geniu, obținând gradul de sublocotenent. În 1935 este repartizat comandant de pluton la Regimentul 7 Pionieri - Timișoara. Între anii 1936 și 1938 urmează studiile tehnice ale Școlii de Aplicații de Geniu, care îi vor permite să inventeze „torpila terestră dirijată”, pentru a cărei paternitate se va lupta ani întregi. În perioada 1936 - 1939 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie din București, fără a absolvi, studii care-i vor marca însă profund viitoarea activitate literară. În vara și toamna anului 1941, după

¹⁷⁷ . Generalul Ion Eremia - un Soljenițin al României, 27 noiembrie 2007, Alexandru Boariu, Jurnalul Național, accesat la 7 iulie 2012.

Astra Salvensis

intrarea României în cel de-al doilea război mondial, participă la acțiuni militare pe front, cu Batalionul Transmisiuni Motorizat, luptând în regiunile Chișinău și Tighina. În perioada aprilie 1942 - septembrie 1943 luptă în cadrul Diviziei 1 Pază - „Ucraina”, îndeplinind funcția de comandant de companie. La 10 martie 1944 este înaintat la gradul de căpitan, iar la 23 august 1946, la cel de maior.

Urmează o ascensiune rapidă, la 23 august 1949 fiind avansat la gradul de locotenent colonel, la 9 mai 1950, la cel de colonel și la 9 septembrie 1952 este avansat la gradul de general-maior și numit în funcția de ministru adjunct pentru construcții și cazarea trupelor, funcție pe care o deține până la 5 octombrie

1953. Ca militar, Ion Eremia a îndeplinit, până în 1950, diferite funcții, precum cea de redactor-șef la Glasul Armatei, șef al Casei Centrale a Armatei sau comandant al Academiei Militare Politice. De asemenea, din august 1945 și până în februarie 1948 a fost deputat în Marea Adunare Națională.

După moartea lui Stalin, în 1953, Ion Eremia pledează deschis pentru analizarea cultului personalității „marelui conducător” și pentru reformarea Partidului Muncitoresc Român. La 30 aprilie 1955, printr-un decret al MAN, Ion Eremia este eliberat din funcția de locțiitor al ministrului Forțelor Armate, iar în iunie 1955, Biroul Politic al PMR numește o comisie pentru „a stabili comportamentul generalului

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 79

Astra Salvensis

Ion Eremia". La 22 noiembrie 1955 este trecut în rezervă prin decret al prezidiului MAN, iar la 17 aprilie 1956 este exclus din rândurile PMR. În 1957, Ion Eremia ocupă un post de funcționar la Inspekția Comercială de Stat.

Acesta s-a apucat să scrie pe furiș o carte contra comunismului („Gulliver în țara minciunilor”), pe care voia să o trimită la Paris, ca să fie publicată. La 11 septembrie 1958 finalizează romanul și încearcă să-l trimită spre publicare în Franța. Dar marinarul Pompiliu Pănescu, însărcinat cu această misiune de sora generalului, în loc să ducă manuscrisul în Franța, îl predă Securității. Dezamăgit fiind de comunism, Ion Eremia scrie între anii 1956-1958 o lucrare de peste 400 de

pagini, cu titlul de Gulliver în Țara Minciunilor, lucrare în care acesta își revarsă resentimentele. Aceasta este o vitriolantă satiră, îndreptată împotriva comunismului. Pe scurt, folosind convenția unui ținut fictiv, *Kukunia*, autorul satirizează ideologia absurdă, minciuna practică pe scară largă, teroarea, dar mai ales, manevrarea omului după bunul plac al regimului.

La 17 octombrie 1958, Ion Eremia este arestat, iar la 27 octombrie 1959 este condamnat la 25 de ani de muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale prin agitație” și 14 ani temniță grea, pentru „complotare la tentativa crimei de trădare de patrie”, urmând să execute pedeapsa cea mai mare. Începând cu 27 octombrie 1959

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 80

trece succesiv prin penitenciarele Jilava, Râmnicu-Sărat și Aiud, iar la 24 iulie 1964 este eliberat prin Decretul Consiliului de Stat nr. 411, de eliberare a tuturor deținuților politici.

În 1965, prima soție a generalului, actrița Reghina Abramovici, și cei doi copii se stabilesc definitiv în SUA, unde vor fi protejați. În anul 1970, Ion Eremia obține reabilitarea judecătorească, iar în 1971 se recăsătorește cu Nicoleta Eremia, împreună cu care va înfia doi copii orfani și alături de care va trăi până la moarte. Nicoleta Eremia a câștigat o sumă importantă în procesul întentat împotriva statului român ca urmare a condamnării politice a

răposatului ei soț, Ion Eremia¹⁷⁸.

Închisoarea-sapațiu de opresiune

Pentru a înțelege ororile prinn care a trecut Ion Eremia, orori, de altfel ,trăite de elitele intelectuale românești în vremea comunistă,trebuie să înțelegem ce este închisoarea . Oastfel de definiție este datăși de Ion Eremia. În lucrarea Insula Robinson, el definește închixsoarea ca fiind un iad. Această sintagmă descrie poate cel mai bine închisoarea, deoarece ,în viziunea lui Ion Eremia ,este un spațiu al suferinței și

178

<http://www.antena3.ro/romania/so-tia-fostului-general-ion-eremia-intemnitat-de-comunisti-a-castigat-despagubiri-de-un-milion-de-euro-statul-ii-da-doar-cateva-mii-106177.html> accesat pe 7 decembrie 2012

Astra Salvensis

chinului inimaginabil. Deținutul este închis într-un spațiu în care el nici măcar nu poate să se gândească la libertate. Desele bătaii, la care se adaugă înfometarea, dar și frigul pătruzător fac din acest spațiu un iad, unul care din dintr-o simplă replică, devine un iad și mai cumplit decât originalul.

Metodele de tortură la care este supus, sunt neînchipte. Ion Eremia, afirma la un moment dat că bătaile erau la ordinea zilei și erau aplicate din diverse motive: nerespectarea ordinului de a vorbi în șoapt, lipsă de respect față de gardieni, discuții "dușmănoase" ș.a. Tot discursul continuă mai departe cu o scurtă prezentare a metodelor de pedeapsă.

Astfel, bătaia era aplicată fie direct, în camera de detenție, cu catarama centurii, fie într-o cameră specială, unde cel pedepsit era lungit pe o masă, cu fața în jos, lovit cu o coadă de mătură pe spate și peste fese.

Există însă o pedeapsă în care cruzimea se împletea cu batjocura și înjosirea. Astfel, cei ce erau sancționați cu această pedeapsă, erau siliți să alerge, țopăind, în saci legați la gură, mânați în spate de un individ înarmat cu o bătaie groasă. Cel alergat, care rămânea în urmă era lovit fără milă peste spate, cu ciomagul, până cădea lat la pământ. Ca o concluzie, aceste metode barbare au o dublă implicație. Pe de o parte, sănătatea deținuților este serios afectată dar efectul

Astra Salvensis

lor nociv nu se oprește aici. Spiritul, mândria, unele sentimente dispar, sau devin, în scurt timp resentimente. Aceste resentimente sunt în primul rând față de regim, însă trptat, acestea se îndreaptă împotriva societății, a omului în general.

Legat de condițiile în care trăiau, acestea sunt înfiorătoare. Închisoarea(din Râmnicul Sărat) era formată din chilioare joase și înguste, atât de înguste încât nu puteai să faci decât trei pași. Acestea aveau pereștii umezi și mucegăiți, podeau scaldată în apă verzuie, cu insule plutitoare de mătasea broaștei. Acesta este și motivul datorită căruia își intitulează romanul autobiografic *Insula robinson*.

Pe lângă condițiile absolut mizere, ceea ce era și

mai îngrozitor este faptul că acești deținuți nu își vor putea vedea vreodată familia. Odată ce erai închis, închisoarea devenea casa ta, familia ta ... mormântul tău. Nu puteai spera la eliberare decât dacă deveneai, contrar voinței tale, unul dintre ei.

Tortura nu era numai una fizică ci și psihică. Deși în aparență, era mai intensă. Tortura fizică pălește comprativ cu cea psihică, care lasă urme mult mai adânci, urme care de cele mai multe ori, cu greu pot fi șterse, acest lucru este vizibil și în cazul generalului Ion Eremia. Faptul că erai obligat la mărturisiri mincinoase, la semnarea unor declarații deja făcute, te făcea să suferi mai mult decât deseale lovituri, care aeseori se încheiau cu o vizită

Astra Salvensis

la infirmerie. În captiolul intitulat maritiriu de ziu sfântului Ștefan, Ion Eremia ilustrează închisoarea ca fiind un *lăcaș de cult al urei, al mizeriei și cruzimii bolnave*. Nu era permisă practicarea religiei iar în cazul sărbătorilor religioase era intensificată paza. Acest lucru îl seacă și mai mult pe Ion Eremia, care , ca mulți alții, în chisoarte , îl redescoperă pe Dumnezeu.

Un alt aspect al opresiunii resimțit de Ion Eremia și romanul autobiografic *Insula Robinson*, este faptul că acesta era supus la singurătate. Singurătatea este cea mai mare frică a omului. Omul suferă de aceasta , în acest sens Ion Eremia, la felca și majoritatea deținuților, erau închiși într-o celulă în care nu se mai afla

nimeni... nimeni. Fostul general afirma la un moment dat că simțea că înnebunește. La acesta se adaugă și faptul că nu avea nici măcar dreptul de a vorbi. Deținutul trebuia să tacă iar orice alt fel de a intra în contact cu altcineva era strict interzis. Ce îi mai rămânea bietului deținut? Singur, fără posibilitatea de a vorbi cu ceilalți... asta e doar un aspect din drama trăită de Ion Eremia în închisoarea de la Râmnicu Sărat ... și alții.

Toate acestea aduc transformări teribile trupului. La un moment dat , Ion Eremia povestește un episod care este ilustrativ în acest sens. În momentul în care acesta a fost transferat dintr-o închisoare în alta, una dintre persoane însărcinate cu transferul său a întrebat *Ce e cu momâia asta?* ,

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 84

dublată de o afirmație din text a lui Ion Eremia : *pe semne că nu aveam numai înfățișare, ci și iz de mumie egipteană.*

Închisoarea - spațiu de supraviețuire

În memoriile foștilor deținuți se relatează și se accentuează în special modul în care cei ce au fost închiși , au reușit să supraviețuiască marelui iad, în acest sens nici Ion Eremia nu reprezintă o excepție. În viziunea autorului, închisoarea l-a făcut mai puternic, dar totodată mai uman și mai sensibil. În aceste condiții închisoarea devine un spațiu al supraviețuirii prin prisma faptului că de îndată ce ești închis, prima dorință, primul instinct este acela de a

supraviețui, de a răzbi, de a câștiga *lupta* (mai mult o luptă interzisă).

Astfel, autorul relatează pe larg modul în care el a reușit să supraviețuiască iar acest lucru el l-a realizat prin găsirea unor *mici bucurii*. O astfel de bucurie este prezentată pe larg de Ion Eremia într-o descriere demnă de un autor romantic „ochii mi se deilatau, fermecați de ceea ce-mi lipsise de mai bine de un an. Culoarea care reprezintă fenomenul unic, poate, în Cosmos, viul, viața, marea minune și marele mister al universului, culoarea evocată aproape în fiecare vers al cântecelor noastre populare, pe care aproape o uitasem cum arată la vedere ”. O altfel astfel de bucurie ne este prezentată și într-un alt episod . Într-o zi,

Astra Salvensis

când curăța păianjeni și de praf peretele și fereastra celulei ochii lui au văzut “ printre jaluzele ,undeva departe de zidul închirorii , șapte vârfuri de plopi. Pomii erau înfrunziți și formau o mică insulă verde, așezată undeva, în înaltul cerului. Insulița era înconjurată de nouași alburii și nemișcați, încât părea o insulă adevărată așezată în mijlocul apei înspumate”.

Simțind că înnebunește tânărul de atunci Ion Eremia “doi , trei pași în fșță” o metodă fslimentară deoarece, până la urmă nu îi aducea nici o satisfacție decât o epuizare. Este o metodă des practică de majoritatea deținuților prin care ei încercau să rămână ocupați și să omoare timpul. Mai târziu Ion eremia își începe „conversațiile cu vecinii

din celulele limitrofe”. Dar conversația nu era una *normală* , în sensul că ea nu se desfășura așa cum credem noi. Ea se realizează prin Codul Morse , prin bătăi scurte prin perete. Aceasta este una in primele dăți când Ion Eremia nu se mai simte singur.

Spuneam că închisoarea te umanizează, mai mult ea scoate din cei pe care îi ține captive un anumit spirit creator la fel cum ne artă situația generalului “situația disperată din iadul de la Râmnicu Sărat ma povățuit că lucrul cel mai de seamă era cel să-mi păstrez mintea întreagă,căci de asta depindea supraviețuirea mea, am făcut până acum tot ce am putut în această privință ”. Astfel domnia sa relatează mai departe că se apucă de *scris* ,nu în sensul clasic. Neavând

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 86

Astra Salvensis

cu ce scrie (mai mult acest lucru era strict interzis) Ion Eremia începe să scie o carte, una specială în prisma faptului că aceasta a ajuns ulterior să fie publicată sub titlul de *Insula Robinson*. El scria, în gând, la început o pagină, două pe zi, după care începea să le memorize și apoi relua procesul, ajungând ca lucrarea dânsului să aibă puțin peste 200 de pagini. La aceasta se adaugă și faptul că acesta începe să creeze evenimente musicale și cultural, își imaginează că participă la concerte de muzică clasică, fredona în gând toate piesele și poeziile pe care și le amintea.

“ Dintre compozițiile pe care le-am putut memora îmi plac cel mai mult : *Balada* de Ciprian Porumbescu (Sonată pentru vioară), *Intimite* e

Chopin, *Serenada* de Schubert, *Solveigslied* de Grieg, *E lucevan le stelle* de Pucini, *O sole mio* de Di Capua, *Ave Maria* de Gounod. În cele 36 de ore de pedeapsă ce îmi rămăseseră (se referă la una dintre pedepsele cu carcera), le-am fredonat în gând de nenumărate ori, cu aceeași plăcere cu care le-aș fi cântat cu voce tare, iar asta mă ținut treaz tot timpul și- sunt pe deplin convins –că m-a ținut în viață”

Dar una dintre activitățile preferate ale dânsului era cea de a crea poezii, cele mai multe reflectând durerea pe care o suporta. O astfel de poezie este și cea intitulată *Prăbușirea*

Mi-e inima stup de venin,
Burete de otravă plin,
Izvor de lacrimi și fiere,
De jale și de durere

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 87

Astra Salvensis

De sânge negru-nchegat,
De chin nemilos,
necurmat.

Mi-e sufletul rob căznit,
Bolnav de rac chinuit,
Gheaur răzvrătit, fără
zile,

Rupt frânt în bucăți de
cămile,

Iobag străpuns de suliți,
Dat hrană la câini, pe uliți.

Viața mi-e diavol în cârcă,

Stihie hâdă, o hârcă,

Povară în zi de vară,

Amestec de vin și curară,

Chip fără zâmbet de
sclavă,

O, dulce pocal de otravă!

Elementul pe departe cel
mai important în viziunea lui
Ion Eremia, a fost familia.
Gândul care se îndreaptă
depre familia lui, devine o
tortură dar mai ales o metodă
de supraviețuire. *Închisoarea* îl

învață și îl silește pe Ion Eremia
să reflecteze asupra familiei iar
iar prin acesta el rămâne în
viață. Generalul spune că la un
moment dat nu ar fi putut să
supraviețuiască fără familie.
Îșii imagina cum vedea
zâmbetele copiilor, cum se
jucau ei și se gândea la
frumoasa lui soție.

În concluzie închisoarea
din perspectiva lui Ion Eremia
a reprezentat, pe o parte, un
spațiu al suferinței, al torturii,
al morții, iar pe de altă parte a
fost și un spațiu în care el s-a
luptat pentru supraviețuire și
în care a redescoperit speranța.
Din această cauză, Ion Eremia
este un supraviețuitor (unul
demn de laudă) nu doar prin
prisma faptului că a reușit să
iasă nevătămat ci mai ales prin
faptul că a avut tăria de a
povesti aceste lucruri, multe

Astra Salvensis

dintre ele necunoscute
tinerilor.

Voluntarii români ardeleni
din Rusia în timpul
Primului Război Mondial
Cazacu Gheorghe¹⁷⁹

The activity of Romanian volunteers from Transylvania during the First World War is an important part of Romanian history, but, unfortunately, it is not enough valorified by the historiography. That is the reason for that, Gheorghe Cazacu, using specialty literature, presents some aspects of them life and activity.

Key words: prisoners, Iacob Popa, biography, russians.

Primul Război Mondial începe în data de 28 iulie 1914 atunci când Austro-Ungaria declară război Serbiei. Declarația de război are loc exact cu o lună mai târziu după ce studentul sârb Gavrilo Princip a reușit

¹⁷⁹ Originar din Chișinău, student al Facultății de Istorie și Filosofie din Cluj-Napoca. E-mail: cazacugheorghe@yahoo.com.

să-I asasineze pe arhiducele imperiului Austro-Ungar Franz Ferdinand, moștenitorul tronului imperial, și pe soția sa în orașul Sarajevo, capitala Bosniei (provincie anexată la Imperiul Austro-Ungar încă din anul 1908). Asasinul cuplului imperial făcea parte din gruparea naționalistă *Mâinile Negre*, care activa în Peninsula Balcanică și avea ramificații în toate orașele mari ale Balcanilor. Cecetările au arătat că arhiducele a fost omorât din a doua tentativă cu o armă marca *Downing*.

Cauze. Asasinatul avea să fie doar un pretext pentru Austro-Ungaria de a începe acțiunile militare în Serbia. Cauzele declanșării acestui conflict sunt multiple. Profesorul universității noastre, domnul *Sorin Mitu*, a

expus în lucrarea sa de sinteză *Introducere în istoria Europei Moderne* (secolele XVII, XVIII, XIX) acele cauze care au stat la baza primului război mondial. Acesta menționează în lucrarea sa că războiul s-a datorat rivalităților economice și coloniale¹⁸⁰ dintre marile puteri, datorită cursei înarmărilor și tensiunilor naționale existente. Nu în ultimul rând, sistemul de alianțe dintre diferitele state, a avut și el un rol important în declanșarea războiului. Acesta consideră drept o cauză și dezvoltarea statelor naționale și a patriotismului care făceau ca toate țările să fie mai hotărâte mai mult ca niciodată

¹⁸⁰ Sorin Mitu, *Introducere în istoria Europei Moderne* (secolele XVII, XVIII, XIX), Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 263.

să apere ceea ce ele defineau ca fiind interese și idealuri naționale¹⁸¹. Același istoric clujean menționează faptul că progresle științei și tehnicii au permis perfecționarea mijloacelor militare de distrugere la un nivel care nu mai avea precedent în istoria omenirii, ceea ce a determinat, de asemenea, escaladarea conflictului până la ultimile limite¹⁸². Progresul tehnico-științific ca o cauză a fost, de asemenea, semnalat și de către Jan Palmowski în volumul al II-lea al lucrării sale *Dicționar Oxford de istorie contemporană. De la 1900 până azi*. Acesta sublinia faptul că primul Război Mondial a fost rezultatul unei îmbunătățiri evidente a sistemului de

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² *Ibidem*.

Astra Salvensis

comunicații, care a permis rapidă desfășurare de trupe prin folosirea căilor ferate și a navelor. Acestași istoric consideră că unificarea Germaniei de la 1871 a schimbat echilibrul tradițional de forțe din Europa iar afirmarea ei ca o națiune unită prin militarism și politică externă agresivă a dus la aceea că Germania a devenit un nou jucător în luptele pentru colonii¹⁸³.

Dat fiind faptul că la data începerii războiului, Transilvania făcea parte din imperiul Austro -Ungar, aflându-se sub jurisdicția Budapestei și a guvernului lui Istvan Tisza, aceasta a fost nevoită să lupte de partea

Puterilor Centrale, adică contra României (începând cu anul 1916). Încă din primele zile ale războiului, Transilvania a luptat de aceeași parte a baricadei cu Monarhia Austro-Ungară și au fost, astfel, impuse unele reguli care activau și în alte regiuni ale Imperiului. După primele măsuri privind restricționarea zborurilor în zona Voivodinei, la 26 iulie 1914, în Transilvania s-a instituit starea excepțională: au fost îngădite dreptul de a trece frontiera, libertatea întrunirilor, prerogativele administrației locale, au fost suspendate curțile cu jurați, s-au introdus procedura judecătorească sumară, cenzura presei, supravegherea și controlul asupra poștei telefonului și telegrafului. Au fost colectate

¹⁸³ Jan Palmowski, *Dicționar Oxford de istorie universală contemporană: de la 1900 până azi*, Vol II, București, BIG ALL, 2007.

provizii,unele capacități economice au fost declarate uzine de război și s-au făcut recrutări de soldați în ultima decadă a lunii iulie. Oamenii din provincie s-au înrolat în armată cu loialitate și erau dominați de sentimentul datoriei¹⁸⁴.

Transilvania a trimis pe front 926.500 de soldați și ofițeri,adică 16,5% din populație¹⁸⁵.

<i>Structura etnică și numerică a soldaților transilvăneni trimiși pe câmpul de luptă Români</i>	484.924(52,27%)
Maghiari	257.110(27,75%)

¹⁸⁴ Ioan-Aurel Pop,Thomas Nagler (coord.), *Istoria Transilvaniei,Vol III, De la 1711 până la 1918*, Centrul de studii transilvane, Cluj-Napoca, 2008.

¹⁸⁵ *Ibidem* .

Germani	87.500(9,44%)
Alții:evrei,ruteni,sl ovaci,romi	96.966(10,52%)

Anul 1916 a fost anul de cotitură în istoria Transilvaniei datorită intrării armatei române în regiune. Deși atacul armatei române trebuia să se dea la sud de Dunăre,sub presiunea opiniei publice române , atacul armatei române s-a efectuat în Nord și în Vest.

La 16/29 iulie 1916,la Pless a avut loc o conferință militară unde să se decidă măsurile luate în cazut intrării României în război de partea Antantei. S-a pornit de la presupunerea,confirmată de altfel,că România va ataca spre Transilvania ceea ce ar lăsa

Astra Salvensis

aripa sudică descoperită. Drept urmare, sa decis efectuarea unei ofensive puternice asupra liniei anemice din Dobrogea și de la Dunăre și apărarea Transilvaniei până la venirea trupelor austriece. La 14/27 august România declară război Austro-Ungariei, iar în noaptea din 14/27 spre 15/28 august armata română a trecut în Transilvania prin pasurile Carpaților Meridionali și Orientali. În primele zile,marșul armatei române părea a avea sorți de izbândă. Abia în vara anului 1916 , generalul Austro-Ungar, Arz von Straussenberg organizase Armata I-a Austro-Ungară ,alcătuită în cea mai mare parte din unități înfrânte pe teatrele de luptă italian și rusec . \$0 de divizii germane au fost redirecționate din vest

pe frontul românesc. În consecință,forțele franceze au putut trece la ofensivă cucerind fortul Douaumont.Falkebhayn,devenit comandantul forțelor armate a realizat un veritabil tandem cu generalul August von Mackensen.

Operațiunile militare pe teritoriul Transilvaniei au durat 40 de zile și au afectat un teritoriu limitat la sudul și estul provinciei ,Brașovul,Sibiul,Petroșani ș.a. Operațiunile militare au avut un impact politic și psihologic considerabil. În momentul intrării trupelor române, populația românească le-a întâmpinat cu bucurie , spre deosebire de cea maghiară și sasă .Totuși nu s-au înregistrat confruntări interetnice. Prefectul Sibiului constata că

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 94

Astra Salvensis

„în linii mari, putem fi mulțumiți de atitudinea românilor”.

Eșecul militar al armatei române în bătălia de la Turtucaia a implicat retragerea precipitată a trupelor din Transilvania. În număr considerabil preoți, învățători și fruntașii satelor au luat drumul exilului în România. Numărul refugiaților a totalizat 80.000, printre ei 2.000 de ofițeri în rezervă în armata Austro-Ungară.

Populația cea mai numeroasă a provinciei, românii, a fost supusă unei politici de retorsiune inumană de către administrația civilă de la Budapesta. Aceste măsuri au fost urmate de o politică implacabilă vizând deznaționalizarea și asimilarea etnică a românilor prin

instituirea în 2 august 1917 a unei „zone culturale maghiare”. Statul maghiar a încercat în zona “culturală” de graniță și apoi în întreaga transilvanie să elimine populația românească de la accesul la proprietatea imobiliară, prin restrângerea circulației bunurilor imobiliare. O asemenea politică a dus la desolidarizarea față de monarhie, ceea ce a cauzat multe dezertări și, până la urmă, la exprimarea și realizarea dorinței românilor transilvăneni de unire cu România¹⁸⁶.

Izbucnirea Primului Război Mondial a antrenat națiunile oprimate, din Monarhia Bicefală, care nici nu bănuiau ca obiectivul lor ulterior va fi emanciparea națională și

¹⁸⁶ . *Ibidem* .

crearea de state naționale proprii pe baza principiului autodeterminării. Anexarea Transilvaniei la Ungaria, în urma pactului dualist a avut consecințe și asupra românilor din teritorii.

Mobilizarea generală a determinat plecarea pe front a unui număr mare de români, fiind încadrați într-o armată mozaicală, accentuând la maxim contradicțiile sociale și naționale, dovedind o profundă maturizare politică¹⁸⁷. După unele estimări ,numărul de soldați români din Ardeal s-ar fi ridicat la cifra de 500.000 , ceea ce reprezenta aproximativ 6%

¹⁸⁷ .Rodica Groza, *Rolul preoților militari din armata austro-ungară în Primul Război Mondial*, în „Universul școlii. Revistă de informare, opinie și cercetare pedagogică”, nr. 9, 2001, p. 14.

din numărul total al soldaților imperiali. Pe lângă sacrificiile celor de pe front, o mare parte a populației române a suferit în cei patru ani de război: arestări, întemnițări, internări (2000 arestați și internați, 3500 refugiați în Regatul României-cifrele provin din lucrarea lui T. V. Păcățianu, din 1922), prigoniri ale fruntașilor naționali și politici, intelectualilor satelor (preoții fiind în special afectați), mobilizarea învățătorilor de la școlile confesionale (astfel încât acestea sunt aduse în situația de a rămâne fără cadre didactice, oferind pretextul autorităților pentru a le închide), ulterior naționalizarea școlilor confesionale etc¹⁸⁸. Trimiși în

¹⁸⁸ Liviu Maior, *Soldații români în armata austro-ungară 1914-1918*, în

locurile cele mai odioase pe diferitele fronturi de luptă, soldații români, proveniți din toate categoriile sociale, trăiau o adevărată dramă. Pentru aceștia situația s-a agravat după intrarea României în război, pentru că trebuiau să lupte împotriva fraților lor de dincolo de Carpați. Contactul direct cu mizeriile și realitățile brutale ale frontului, jignirile și suferințele la care erau supuși soldații națiunilor din armata austro-ungară, explică atitudinea antirăzboinică a acestora, materializată în încercări de sustragere de la mobilizare, dezertări în spatele

Civilizația medievală și modernă românească. Studii istorice, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985, p. 360; Grecu Dan-Simion, *Aspecte ale vieții preoților militari români din armata austro-ungară (1914-1918)*, în *Buletinul Cercului de Studii al Istoriei Poștale din Ardeal, Banat și Bucovina*, an XII, nr. 3, articol consultat pe site-ul: <http://deleau-marius.blogspot.com>.

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 97

frontului, sau treceri masive la “inamic”¹⁸⁹. Aceste “treceri la inamic” pot fi considerate, pe de-o parte o formă de dezaprobare a războiului, pe de alta constituie o dovadă că prin acțiunile lor urmăreau să slăbească potențialul militar al monarhiei austro-ungare, grăbindu-i dezintegrarea¹⁹⁰.

În vederea studierii situației prizonierilor din Rusia și Italia trebuie avute în vedere lucrările mai vechi și mai noi ce au fost elaborate pe marginea acestui subiect extrem de vast. În acest sens, trebuie menționați autori

¹⁸⁹ Rodica Groza, *Soldații români din armata austro-ungară în Primul Război Mondial* (manuscris), Cluj-Napoca, 1997, p. 39.

¹⁹⁰ Aceste “treceri la inamic” pot fi considerate, pe de-o parte o formă de dezaprobare a războiului, pe de alta constituie o dovadă că prin acțiunile lor urmăreau să slăbească potențialul militar al monarhiei austro-ungare, grăbindu-i dezintegrarea ;

Astra Salvensis

precum Cornel Țucă, Petru Nemoianu, Eugenia Bârlea etc.

În cadrul preocupărilor din ultima vreme referitoare la problematica referitoare la participarea României la Primul Război Mondial, cartea distinsului cercetător dr. Cornel Tuca reprezintă o valoroasă realizare științifică, ce interesează - în egală măsură - atenția specialiștilor și unui public mai larg, interesat în cunoașterea dramei romanilor ardeleni și bucovineni căzuți prizonieri în luptele angajate cu armata rusă.

În intervalul 1914-1918, 500.000 de români ardeleni și bucovineni (poate și mai mulți) au fost mobilizați în unitățile militare imperiale; aproximativ 50.000 au fost trimiși să lupte în primele linii ale fronturilor,

înregistrându-se un număr ridicat de morți, răniți sau dispăruți, un tribut de sânge cu mult mai mare decât media pierderilor generale ale acestei armate. În scurt timp declanșarea conflagrației mondiale, zeci de mii de români au căzut prizonieri pe frontul rusesc.

Ideea organizării acestor români într-o structură proprie de voluntari - precizează autorul - a apărut de la începutul războiului. Multi dintre ei aveau dorința de a se alătura efortului militar menit să contribuie la distrugerea Imperiului; „în emoțiile neutralității României, acțiunea lor nu putea avea sorti de izbândă, dar a constituit un mesaj politic clar și un suport de neprețuit

Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva 98

Astra Salvensis

pentru militanții intrării armatei romane în acțiune”¹⁹¹.

S-a acordat o atenție specială repatrierii prizonierilor români din Rusia, atât a celor din partea europeană, cât și a celor din Siberia. Din cele 70 de pagini ale acestui capitol, rezultă caracterul amplu și complex al operațiunii, dificultățile de grupare, afluire și finanțare, implicarea guvernului român, a Misiunii Militare Române, a unor organisme internaționale (Liga Națiunilor, Crucea Roșie Internațională etc.), organizarea transporturilor pe cale maritimă de la Vladivostok spre țara ș.a.m.d. Cifrele prezentate (atât cele parțiale, cât și cele de sinteză)

sunt edificatoare pentru eforturile depuse de cei responsabili și pentru rezultatele remarcabile obținute în condițiile date. Dincolo de unele nepotriviri de date, a unor situații, liste în care s-au strecurat inexactități, rezultă că au fost repatriați din Rusia, prin grija statului român un număr de aproximativ 23.000 - 24.000 persoane, din care peste 20.500 de ardeleni și circa 2.400 de bucovineni (la care s-au adăugat câteva sute de persoane, membri ai familiilor unor ofițeri, basarabeni ș.a.). Ceea ce impresionează de la prima rasfoire a paginilor cărții de față este documentarea deosebit de amplă și variată. Acordând importanță cuvenită rezultatelor obținute de istoriografia problemei,

¹⁹¹ Cornel Țucă, *Prizonierii români din armata Austro-Ungară internați în Rusia. Problemele repatrierii*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, p. 9.

autorul a îmbogățit substanțial informația prin introducerea în dezbateră științifică a unor categorii de izvoare puțin cercetate și a unui amplu set de documente inedite, extrem de importante pentru tema în dezbateră. Se cer evidențiate cele aflate în posesia Centrului de Studii și Pastrare a Arhivelor Militare Istorice, Pitești, menționate la *Fonduri arhivistice* și cele incluse la *Memorii*, în cadrul *Bibliografiei lucrării* (a se vedea documentele din *Anexe*).

Volumul este rezultatul unei cercetări de durată, autorul publicând de-a lungul anilor numeroase studii și articole pe această temă, apărute în reviste de specialitate și în volume colective. Cu acest subiect, domnul dr. Cornel Țucă a

sustinut în anul 2006 cu deplin succes teza de doctorat, la Facultatea de Istorie a Universității „A.I. Cuza” din Iași, conferindu-i-se titlul de doctor în Istorie. Suntem convinși că va continua cercetarea în domeniu, va dezvolta unele chestiuni, aducând noi contribuții în cunoașterea unui capitol de istorie strâns legat de Primul Război Mondial, de România și întregirea statului național-unitar. Publicarea demersului realizat cu acuritate științifică de domnul dr. Cornel Țucă răspunde unei necesități istoriografice și introduce în dezbateră de specialitate o lucrare de referință¹⁹².

În partea introductivă a lucrării lui Cornel Țucă, ne sunt prezentate unele date

¹⁹². *Ibidem*, pp.9-10.

generale despre voluntariat, despre studierea subiectului voluntarilor români din Rusia. Astfel aflăm că bibliografia cuprinde un număr impresionant de titluri de lucrări generale, speciale memorii, culegeri de documente, studii, articole etc¹⁹³. Despre apariția acestor lucrări referitoare la voluntari, autorul menționează faptul că acestea au apărut chiar din timpul desfășurării acțiunilor militare într-o măsură mai mică și, mai ales, cele apărute în perioada de după război¹⁹⁴. Primele memorii și însemnări, sunt, în mod evident, impregnate de impresia autorului provocată de cele văzute pe front. Cele apărute după război, au un grad mai

înalt de obiectivitate. Autorul precizează faptul că pentru multe popoare, în acea perioadă, era tipic fenomenul voluntariatului. În timpul războiului a luat amploare constituirea corpurilor de voluntari și participarea acestora la război¹⁹⁵. Autorul subliniază faptul că voluntariatul românesc a fost expresia voinței politice și militare a unor forțe din rândul națiunilor discriminate de a lupta cu arma în mână în cadrul sau alături de formațiunile armate adverse sau ale propriei națiuni împotriva armatelor în care erau concentrați membrii națiunilor dominante¹⁹⁶. În continuare, autorul precizează faptul că acțiunea voluntarilor

¹⁹³ . *Ibidem*, p. 11.

¹⁹⁴ , *Ibidem*.

¹⁹⁵ *Ibidem* .

¹⁹⁶ *Ibidem* .

Astra Salvensis

români proveniți din rândurile prizonierilor armatei austro-ungare a fost incomplet și fragmentar tratată în istoriografie. Fenomenul a fost prezentat, în epoca interbelică, cu puține excepții, decât de memorialistica unor foști voluntari sau a altor participanți la acțiunea de organizare a unităților de voluntari¹⁹⁷.

Autorul precizează faptul că odată cu accesarea la putere în România a Partidului Comunist, abordarea voluntariatului român în război, mai ales a celui din Rusia, a fost trecut în cea mai mare parte sub tăcere. Despre voluntarii români concentrați în Rusia între 1917-

1920, există foarte puține consemnări. Mai mult, el menționează că în această perioadă când era vorba despre voluntarii români din Rusia s-a încercat să se evidențieze cu obstinație, adeziunea acestora la revoluția și ideile bolșevice și nu caracterul antibolșevic și anticentralist al demersului voluntarilor¹⁹⁸.

Atourul subliniază faptul că adeziunea unor voluntari români din armata austro-ungară la ideile bolșevice din Rusia, a fost o realitate, dar un în măsura acreditată de istoriografia anilor 1945-1965¹⁹⁹. În continuare, ne este comunicat faptul că după 1968 apar noi lucrări consacrate voluntarilor

¹⁹⁷ Cornel Țucă, Ibidem, Apud, Ioan I. Șerban, *Voluntarii transilvăneni și bucovineni din Rusia în Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919)*, Alba Iulia, 2003, p. 8-9.

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ Ibidem, p. 12.

Astra Salvensis

români, inclusiv despre voluntarii din spațiul rusesc²⁰⁰. Pe de altă parte, istoricul Cornel Țucă ne dezvăluie că accentul în acea perioadă se punea pe reliefarea unității de luptă și acțiune politică a voluntarilor pentru înfăptuirea Statului Unitar Român²⁰¹. În continuare descoperim că larga deschidere spre eludarea acestui subiect a fost înregistrată abia după 1989, odată cu căderea regimului comunist din România²⁰². Autorul menționează câteva lucrări importante ce au fost scrise pe marginea acestui subiect. Astfel, îi avem menționați pe Ioan I.Șerban cu lucrarea sa intitulată *Voluntarii transilvăneni și bucovineni din Rusia în războiul pentru*

întregirea neamului 1916-1919, Alba-Iulia, 2003 ; o lucrare colectivă apărută la Iași în 2005 , semnată de către Ioan Agrigoroaiei, Dumitru Ivănescu, Sorin D.Ivănescu și Silviu Văcaru cu titlul *Stări de Spirit și mentalități în timpul Marelui Război : corpurile de voluntari români din Rusia*²⁰³.

Voluntariatul român , prin manifestările sale, s-a impus în istoria noastră sub o semnificație politică, militară și morală ²⁰⁴. Acesta apare și se manifestă într-o perioadă nepropice României și va avea un rol foarte important în constituirea *României Mari* . Sub aspect politic , ațiunea voluntarilor români a făcut cunoscută hotărârea lor de a lupta pentru îndeplinirea unor

²⁰⁰ *Ibidem.*

²⁰¹ *Ibidem.*

²⁰² *Ibidem.*

²⁰³ *Ibidem*, p. 15.

²⁰⁴ *Ibidem* .

obiective. Aceste obiective erau eliberarea națională și unirea cu România²⁰⁵.

Prizonierii români ,ardeleni și bucovineni din armata austro-ungară internați în Rusia și-au exprimat ,în mod liber și deschis, dorința de a se înrola în armată și de a participa la lupta împotriva Puterilor Centrale, dorință exprimată încă din primăvara anului 1917²⁰⁶.

Autorul menționează faptul că trebuia constituit în Rusia un Comitet al voluntarilor români ardeleni și bucovineni. Scopul acestuia era să asigure constituirea din rândurile prizonierilor români ardeleni și bucovineni din Rusia a unei unități militare operative destinate fronturilor din

Moldova. Constituirea preconizatului corp de armată, bazat pe brigăzi,regimente și divizii nu s-a putut realiza pe teritoriul rus din cauza tulburărilor politice și sociale ce se petreceau acolo²⁰⁷.

România a pierdut mult timp(aprilie - 22 august 1917) pentru obținerea acordului Moscovei privind înrolarea a 30.000 de prizonieri români ca voluntari. Astfel,constituirea Corpului de Voluntari Români în Rusia în luna octombrie devine imposibil de realizat²⁰⁸.

Măsurile de forță adoptate , restrictive și opresive,au făcut ca populațiile din monarhia bicefală, asuprite, să se ridice *Împotriva compromisului austro-ungar, a politicii de germanizare*

²⁰⁵ *Ibidem* .

²⁰⁶ *Ibidem* .

²⁰⁷ *Ibidem* ;

²⁰⁸ *Ibidem*, p. 16.

și maghiarizare forțată²⁰⁹ .
Învestirea în fruntea guvernului de la București a lui Ion I . C.Brătianu, la 1 ianuarie 1914, a însemnat o schimbare în atitudinea României , față de lupta românilor din Transilvania pentru emanciparea națională. Aceasta se traduce prin cereilre guvernului român adresate guvernului lui Istvan Tisza de a-și modera acțiunile antiromânești²¹⁰.

Izbucnirea Primului Război Mondial ,a fost privită de popoarele din Austro-Ungaria ca un moment oportun pentru soluționarea problemei dublei monarhii. Mai exact, această idee ,expusă de Corel Țucă, se referă la actul de emancipare

națională a popoarelor asuprite din monarhia bicefală²¹¹.

La decretarea mobilizării, la 31 iulie 1914, efectivele armatei austro-ungare au fost sportie la cifra de 1.500.000 de oameni iar cifra totală a celor mobilizați pe toată perioadă purtării operațiunilor militare , acrește până la cifra de 9.000.000 de soldați. Această creștere de 6 ori a numărului de soldați în timpul războiului , arată foarte clar dimensiunile uriașe și, poate chiar catastrofale, pe care le-a luat prima conflagrațiune militară²¹².

Întreaga suprafață a imperiului a fost împărțită în arii de compentență militară unui număr de 16 corpuri de armată²¹³. Acest număr vorbește de la sine despre

²⁰⁹ *Ibidem*,p.21.

²¹⁰ *Ibidem* .

²¹¹ *Ibidem*,p. 22.

²¹² *Ibidem*,p. 25.

²¹³ *Ibidem* .

Astra Salvensis

grandoarea războiului ce avea loc la scara întregului glob. Un aspect foarte interesant cu privire la armatele imperiale austro-ungare, este și faptul că la conducerea acestora erau în majoritate covârșitoare germani și maghiari. Faptul că la conducerea regimentelor se aflau reprezentanți ai entităților dominante, dar minoritare din punct de vedere numeric, cum ar fi germanii și maghiarii²¹⁴, iar în corpurile de armată propriu-zise se aflau mai tot timpul reprezentanții etniilor supuse, însă majoritare din punct de vedere numeric, cum ar fi slavii, cei mai numeroși din imperiu, sau românii, o altă etnie foarte numeroasă, constituie o discriminare vădită la adresa *celor mulți*. Acest lucru a nemulțumit și

mai mult etniile asuprite din imperiu, ceea ce a condus, în mod evident, la dezintegrarea acestuia.

Ca un detaliu cu privire la participarea etniilor la război, trebuie oferite câteva date cu referire la participarea românilor transilvăneni la Prima Mare Conflagrație Mondială. Astfel, aflăm că numărul ardeelenilor de orice naționalitate ce au luat parte la primul război mondial a fost de 92.500, ceea ce reprezintă aproximativ 10% din totalul efectivelor armate utilizate de către monarhia bicefală în operațiunile militare. Din acest număr, 484.374 au fost români, ceea ce ar reprezenta peste 50% din numărul de soldați transilvăneni utilizați de către imperiu între 1914-

²¹⁴ *Ibidem*, p. 27.

Astra Salvensis

1918²¹⁵ sau aprox 5% din numărul total de soldați utilizați de Austro-Ungaria pe fronturile Primului Război Mondial.

Autorul concluzionând, spune că pentru românii din Transilvania și Bucovina, mobilizarea și lupta sub steagul imperial a fost o adevărată tragedie. Totuși *marea majoritate a românilor* au ales să slujească armata austro-ungară, fie de teama represaliilor, fie din credința oarbă că împăratul va reuși să pună capăt nedreptăților. În momdentele când monarhul era favorabil, mulți dintre aceștia alegeau calea refugiului în România fie pe cea a dezertării²¹⁶.

Un aspect foarte important, este și faptul că românii considerau că alianța între Germania și Austro-Ungaria pe timp de război era una invincibilă²¹⁷. Cei mai mulți români din Transilvania au fost mobilizați, în majoritatea lor, în regimente de componență Corpurilor 7 de armată din Timișoara și 12 din Sibiu. Din rândurile acestor corpuri de armată făceau parte Regimentele de infanterie nr.5 din Satu-Mare și 85 Sighet, de infanterie honvezi: 2 (Arad), 4 (Oradea), 8 (Lugoj) și 12 (Satu-Mare) și în batalionul 23 Vânătorii de Munte²¹⁸. Un aspect interesant, dat de către autor, este și faptul că soldații români erau utilizați, aproape

²¹⁵ *Ibidem*, p. 28.

²¹⁶ *Ibidem*, p. 29.

²¹⁷ *Ibidem*, p. 30.

²¹⁸ *Ibidem*, p. 32.

tot timpul , în primele linii ale armatei²¹⁹.

Lagărul de la Darnița , de lângă Kiev,a fost destinat de către Marele Stat Major Rus, începând din 1/13 septembrie 1916, ca locuri de concentrare a prizonierilor români ardeleni și bucovineni din Rusia care doreau să fie voluntari în armata română²²⁰. La 1/13 1916, un grup de fruntași ai refugiaților ardeleni și bucovineni în România, au înaintat Consiliului de Miniștri de la București un memoriu prin care cereau Guvernului Român să se implice direct în activitatea de concentrare și înrolare a prizonierilor români din Rusia. Memoriul respectiv a fost redactat de către Octavian C.Tăslăuanu,

Octavian Goga , Vasile Lucaciu ș. a²²¹. După calculul autorilor memoriului , cifra de voluntari ce se putea aduce în ajutorul armatei române era de aproximativ 115.000 , dintre care 15.000 erau refugiați în România iar restul 100.000 , în Rusia²²².

La 7 ianuarie 1917, a fost constituit Comitetul românilor refugiați din Austro-Ungaria²²³. Acesta avea misiunea de a organiza efectivele de voluntari din rândul refugiaților și prizonierilor români ardeleni și bucovineni din Rusia²²⁴.

Regimul rezervat prizonierilor români de către zutoritățile din Rusia a fost unul destul de greu. Viața

²¹⁹ *Ibidem* .

²²⁰ *Ibidem*,p. 55 .

²²¹ *Ibidem* ,p. 56.

²²² *Ibidem*,p. 57 .

²²³ *Ibidem*,p. 74 .

²²⁴ *Ibidem*,p. 75 .

Astra Salvensis

prizonierilor a fost dintotdeauna *grea și a marcat pe tot restul vieții pe cel ce a trăit-o*²²⁵. Pentru aceștia, perioada respectivă a constituit o *trăire la limită a condiției de om*²²⁶. Dureroasa experiență a vieții de prizonier a constituit o *mutilare pe viață, fizică și psihică*. Abuzurile, discriminările, hrănirile la limita existenței, bolile și lipsa de medicamente și, mai ales gerurile iernilor rusești, au constituit *calvarul de zi cu zi* al românilor internați în Rusia²²⁷. Un alt aspect foarte interesant este și faptul că aceștia erau supuși la grele munci zilnice. Autorul menționează o altă forță de distrugere a psihicului

deținuților în persoana grijei și a dorului de casă²²⁸.

Un lucru demn de menționat, este acela că mulți dintre români au căzut în prizonieratul rusesc de bunăvoie. Ei făceau acest lucru pentru că nu doreau să aducă aport de război pentru dubla monarhie ci doreau să lupte împotriva acesteia, deci doreau să contribuie, pe cât se poate, la dezmembrarea acesteia și la emanciparea națională a românilor din Ardeal și Bucovina. Pe de altă parte, mulți dintre soldații români din armata imperială au căzut în prizonieratul rusesc datorită cursului operațional al acțiunilor militare, nefaste pentru armata monarhiei bicefale²²⁹.

²²⁵ *Ibidem*, p. 87 .

²²⁶ *Ibidem* .

²²⁷ *Ibidem* .

²²⁸ *Ibidem*, p. 88 ;

²²⁹ *Ibidem*.

Astra Salvensis

În lagărul de la *Berezovka*, prizonierul Vasile Sava vorbește depre tratamentul pe care îl primesc românii spunând că îi *teorizează austrieicii și maghiarii,ajunși stăpâni pe cele mai multe lagăre. În lagăr nu puteai comunica cu comandatura rusă,decât prin maiorul austriac , care,după raport, îți înainta rugarea comenzii rusești. Doctorul Căpețianu spune că în lagărul de la Celeabinsk , românii au fost rău bătuți. În acest lagăr, care dealtcum numai pentru slavi și români a fost destinat , luni întregi au fost ținuți nemți și unguri. Slavii și românii au fost întotdeauna trimiși la cele mai grele lucruri,iar nemții și ungurii ținuți în lagăr fără lucru²³⁰. Un alt aspect foarte important,este și cel potrivit căruia viața*

²³⁰ *Ibidem*, p. 90.

prizonierilor români era condiționată în mod direct influențată de către specificul localităților în care aceștia erau concentrați²³¹.

Lagărele de prizonieri din Rusia , au fost , de regulă, instalate în vechi cazărmi, pe câmpurile de concentrare sau în taberele în care erau efectuate exercițiile armatei ruse. Prizonierii descriau lagărele ca pe miște *barăci vechi,de lemn,și acoperite cu scânduri,putrezite de vreme*²³² . Despre interior, relatările spun că erau *paturile mici, strâmte,asezate pe ambele laturi ale încăperi*²³³. Barăcile erau *uneori înguste și mici, alteori uriașe și goale, ele fiind o adevărată temniță*²³⁴. Hrana

²³¹ *Ibidem*, p.94.

²³² *Ibidem*, p.95.

²³³ *Ibidem* .

²³⁴ *Ibidem*.

Astra Salvensis

zilnică a prizonierului român, era aproape invariabilă, pâine ca gunoiul, cașă (grâu fiert) neagră și murdară, de multe ori ,amestecată cu nisip, și sci (ciorbă) niște lături în care bâjbâie gândacii²³⁵. Ca urmare a condițiilor umane și sanitare, prizonierii arătau foarte slăbiți. Drept dovadă, ne poate servi caracterizarea făcută de Voicu Nițescu în 1917, acesta spunea că *mai toți sunt palizi cu grumazii subțiați și cu oasele feței ieșite din afară, părul capului , rarit; iar ochii, căzuți adânc în orbite, le tremurăca niște neputincioase pâlپări de opaiț*²³⁶. Cu toții *artăau triști și ameintau în permanență să se prăbușească frânți de oboseală și de foame*²³⁷. Era și discriminare națională, care era făcută de

către reprezentanții organizației *Crucii Roșii Internaționale*. O descriere spune că ajutoarele erau împărțite de către niște evrei care angajați în serviciul lor de spionaj. Un lucru absolut stupefiant , care este reflectat în text, se referă la faptul că românii pentru a primi ceva ajutoare , trebuiau să se declare <<maghiari>>²³⁸ . Dimitrie Staicu spune despre Crucea Roșiei că aceasta *împarte lucruri și bani , numai la unguri, nemți și poloni*²³⁹. Atunci când nu erau internați, prizonierii întrebuințați la diferite munci. Cei ce aveau specializări, căpătate în viața civilă, erau repartizați, de regulă în fabrici, ateliere și la căile ferate. Ceilalți erau utilizați

²³⁵ Ibidem.

²³⁶ Ibidem.

²³⁷ Ibidem.

²³⁸ Ibidem.

²³⁹ Ibidem, p. 99.

pentru efectuarea unor munci necalificate²⁴⁰. Din punct de vedere fizic, prizonierii arătau *slabi, palizi, numai oase*. Prizonierii români au fost *siliți să lucreze 18-20 ore pe zi în schimbul unei plăți zilnice de 20-25 copeici și 2 cămăși pe an*²⁴¹. Prizonierii români erau obligați să ducă o viață în *suferință și mizerie pe care nu le-am fi putut închipui*²⁴².

La 3/16 martie 1917, a fost anunțată oficial constituirea Corpului Voluntarilor Români din Rusia cu sediul la Darnița²⁴³. Un document al comitetului executiv de la Darnița, a centralizat nominal voluntarii ale căror studii erau la un nivel superior celor

primare²⁴⁴. Prin intermediul Legației române de la Petrograd s-a solicitat părții ruse, la 8 martie 1917, crearea „într-o primă etapă, a unei comisii mixte însărcinate cu recrutarea voluntarilor români iar într-o etapă ulterioară „prizonierii respectivi urmau să primească documentele de liberă mișcare spre unul din locurile de concentrare fixate în timp de către comisie²⁴⁵. Trebuie semnalată o disponibilitate rusă la primirea în fabricile de stat și uzinele particulare rusești până la 15.000 muncitori de diferite specialități, veniți din fabricile românești²⁴⁶.

Existau anumite înțelegeri între guvernele român și rus. Una dintre ele prevedea ca

²⁴⁰ *Ibidem*, p. 100.

²⁴¹ *Ibidem*, pp.100-101.

²⁴² *Ibidem*, p. 101.

²⁴³ *Ibidem*, p. 133.

²⁴⁴ *Ibidem*, p. 135.

²⁴⁵ *Ibidem*, p. 140.

²⁴⁶ *Ibidem*.

Astra Salvensis

prizonierii concentrați la Darnița vor fi duși de urgență la locul de concentrare desemnat în sudul basarabiei. Cât privește restul de prizonieri români , care în total sunt în număr de 120.000 ,guvernul rus, care apreciază pe deplin nu numai importanța lor militară, dar mai importanța lor politică și de contopire cu un ceas al sufletelor românilor de peste hotare cu a celor din Regat- a hotărât să permită extrădarea unui număr ce poate varia între 20.000 și 40.000 de prizonieri²⁴⁷. Ulterior au fost constituite șase comisii de recrutare a voluntarilor, fiecare dintre aceste corpuri avânduși centrul său²⁴⁸. Astfel ,se face că Prima Comisie își avea centru la Bachmut,cea de-a doua la Lazovka, Comisiile III și IV –

²⁴⁷ *Idem*,p. 146.

²⁴⁸ *Idem*, p. 158.

Borisoglebsk,Comisiile V și VI-Eleț²⁴⁹. La Kiev a fost înființat Serviciul prizonierilor români din Rusia pentru a funcționa alături de corpul voluntarilor români , care funcționa și el acolo²⁵⁰.

Manifestul de la Darnița. Născut în condiții dificile²⁵¹ Primul Corp al Voluntarilor români din Rusia a fost, la început, rodul inițiativelor personale ale unor intelectuali transilvăneni și bucovineni precum Victor Deleu, Vasile Chiroiu , Ioan Vescan etc²⁵². Recrutarea noilor voluntari de la Darnița a început în iua de 23 februarie²⁵³ . Guvernul român a cerut Guvernului

²⁴⁹ *Ibidem*.

²⁵⁰ *Ibidem* p. 162.

²⁵¹ *Semnificația Memoriului –Manifest al voluntarilor români de la Darnița Kievului*,p. 145.

²⁵² *Ibidem*.

²⁵³ *Ibidem*, p. 146.

*Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva*¹¹³

Astra Salvensis

Provizoriu apropierea verbală pentru recrutarea a 30.000 prizonieri²⁵⁴. Memoriul de la Darnița exprimă încrederea în sprijinul tinerei democrații rusești .Suntem adânc convinși-subiniază memoriul – că în acest sens a înțeles și democrația rusească ideea de autodeterminare.Dar chemarea ei, solidară și în această privință,cu democrația cea mai înaintată a Franței,Anglei,Italiei, precum și a Americii , exprimată prin glasul autorizatal generosului ei președinte , Wilson²⁵⁵. Memoriul de la Darnița a fost tradus în limbile rusă și franceză și semnat de 250 de ofițeri și 250 de subofițeri și soldați, în numele tuturor voluntarilor români.

²⁵⁴ *Ibidem*, Apud,B.A.R.,msse.,Arhiva Luceafărului, dosar Marele Stat Major(C.G.Pietraru,Memoriu asupra activității mele ...),mapa IX,varia 21; La Roumaine,Paris,II,nr.19, din 23 mai 1919 ;

²⁵⁵ *Ibidem*, p.147.

Mamoriul-Manifest a fost trimis guvernului provizoriu al Rusiei prin curieri , sovietelor deputaților din Petrograd, Moscova ,Kiev și alte importante orașe ale Rusiei, guvernului român,ziarelor și partidelor politice românești,representanțelor diplomatice ale Aliaților din Rusia,presei rusești, franceze,engleze , italiene etc²⁵⁶. Fostul voluntar Petre Nemoianu , afirma că aviația Aliată a lansat asupra pozițiilor austro-ungare de pe frontul italian sute de ziare cuprinzând textul documentului și relatări despre corpul voluntarilor de la Darnița²⁵⁷.

Declarația de la Darnița a avut un puternic ecou în România. Octavian Goga arată

²⁵⁶ *Ibidem* .

²⁵⁷ . *Ibidem*,pp.147-148 ;

*Revistă de istorie și cultură editată de cercul „Astra” Salva*¹¹⁴

Astra Salvensis

că prin glasul voluntarilor vorbește Ardealul adevărat, zecile de mii de soldați care cer să se jertfească pentru pământul lor. Orice apreciere, orice înfrumusețare e inutilă, cuvintele sunt limpezi, lapidare și lămuiesc adevărul²⁵⁸.

Organizațiile internaționale precum Crucea Roșie, Liga Națiunilor a identificat numărul prizonierilor români morți sau dispăruți în prizonierat. Conform datelor centralizate, evidența lor a fost următoarea:

- 81.838 de prizonieri din Vechiul Regat;
- 72.000 de prizonieri din Transilvania și Bucovina (militari în fosta armată austro-ungară), din 3.109 localități;

²⁵⁸ *Ibidem*, Apud, Octavian Goga, *Ne învoață Mărășeștii*, Iași, 1983, pp.96-97, *România*, Iași, I, nr. 100, din 14 mai 1917;

- 40.200 de prizonieri din Basarabia (militari în fosta armată rusa), din 1.625 localități.

Toate aceste cifre constituie un argument în favoarea tributului de sânge pe care întregul popor român a trebuit să-1 plătească pentru a reuși, într-un final fericit, să se unească într-un singur stat unitar-național: România Mare²⁵⁹.

Gazeta România Mare. Organul de presă al Corpului Voluntarilor români (iulie - decembrie 1917). Ziarul a urmat, în linii mari, evoluția primei unități de voluntari români. *Adunarea Națională a Corpului Voluntarilor români în 13/26 aprilie 1917 a făcut cunoscută Declarația-Manifest ce se voia o declarație de război a*

²⁵⁹ Cornel Țucă, *op. cit.*, p.299.

Astra Salvensis

ardelenilor și bucovinenilor împotriva << patriei vitrege Austro-Ungare>> .Ziarul era expediat pe adresa unor personalități române aflate în Rusia fiind lecturat de către voluntarii încadrați în corpul din Kiev. Perioada cea mai fructuoasă de difuzare a ziarului se suprapune aproximativ cu perioada luptelor de la Mărășești . Ziarul a ținut să sublinieze că inițiativa organizării prizonierilor români din teritoriul supus Austro-Ungariei în unități de voluntari a premers intrării României în război. Subiectele abordate în gazetă erau diverse, însă toate erau în strânsă legătură cu problematica specific voluntariatului. Ziarul s-a preocupat de chestiunea fondurilor de ajutorare a

prizonierilor români din Rusia. Pentru a-și atinge scopul, a cerut celor ce aveau posibilitate, să contribuie după puteri la sprijinirea prizonierilor lipsiți de mijloacele necesare traiului²⁶⁰.

²⁶⁰ Gazeta România Mare, organ de presă al Corpului Voluntarilor Români din Rusia (Iulie- decembrie 1917), pp. 1-8.



ISSN 2344 - 1887

ISSN-L 2344 - 1887